

БАЛКАНСКА ЕПИДЕМИОЛОШКА СТУДИЈА ЗА ЗЛОУПОТРЕБА И ЗАПОСТАВУВАЊЕ НА ДЕЦА (BECAN)

DG-RESEARCH [Contract No: FP7-HEALTH-F2-2009-223478]

ПРИРАЧНИК ЗА ОБУКА & ВОДИЧ ЗА МОДИФИЦИРАНИТЕ ИКАСТ ПРАШАЛНИЦИ (ICAST-CH & ICAST-P)

Овозможено од

Институтот за детско здравје
Оддел за ментално здравје и социјална работа
Центар за изучување и превенција
на злоупотреба и занемарување на децата

Атина, Април 2010

ATHENS, April 2010

Изготвувањето на овој документ е финансирано од 7. Рамковна програма на Европската комисија (FP7/2007-2013) под Договорот за проект бр: HEALTH-F2-2009-223478

СОДРЖИНА

ПОГЛАВЈЕ А. ЗА ПРАШАЛНИЦИТЕ ICASST-C & ICASST-P (РОДИТЕЛСКА И ДЕТСКА ВЕРЗИЈА)	5
А.1. Кој ги изготвува ICASST инструментите?	5
А.2. Зошто ни се потребни интернационални инструменти за дисциплина и злоупотреба на деца?	5
А.3. Зошто овие инструменти се важни и зошто заеднички инструменти се потребни?	6
А.4. Кој може да ги користи ICASST инструментите?	6
А.5. Како насилството и злоупотребата се дефинирани во овие инструменти?	6
ПОГЛАВЈЕ Б. БАЛКАНСКА ЕПИДЕМИОЛОШКА СТУДИЈА ЗА ЗЛОУПОТРЕБА И ЗАНЕМАРУВАЊЕ НА ДЕЦА(ВЕСАН)	7
Б.1. Методологија на епидемиолошки студии	7
Б.2. Подготвување на примерок	7
Б.3. Подготвителна фаза на епидемиолошките студии	7
Б.3.1. Дозвола да се користат инструментите	8
Б.3.2. Модификација и превод на инструментите	8
Б.3.3. Пилотирање на инструментите	9
ПОГЛАВЈЕ В. ОРГАНИЗАЦИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	11
В.1. Квалификација на истражувачите	11
В.2. Работилница за обука на истражувачите	11
В.3. Координација на истражувањето на терен	13
В.4. Организација на истражувањето во училиштата	15
В.5. Организирање на истражувањето за деца што не посетуваат училиште	16
В.6. Подготовка на материјали за истражувачите	17
В.7. Формулари за известување на истражувачите	19
ПОГЛАВЈЕ Г. ВОДЕЊЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	20
Г.1. Обезбедување на ICASST-CH ICASST-P Прашалници	20
Г.1.1. Самопополнувачки прашалник	20
Г.1.2. Структурирано интервју	21
Г.1.2.1. Подготовка на интервјуто	21
ПОГЛАВЈЕ Д. ОТКАКО СЕ СОБРАНИ ПОДАТОЦИТЕ.....	22
Д.1. Проверка на квалитетот на податоците	22
Д.2. Безбедност на податоците.....	23
Д.3. Внесување на податоците и кодирање	23
ПОГЛАВЈЕ Ѓ. ЕТИЧКИ И БЕЗБЕДНОСНИ ПРАШАЊА	24
Ѓ.1. Етички прашања	24
Ѓ.1.1. Приватност и доверливост.....	25
Ѓ.1.2. Делумна измама.....	26
Ѓ.1.3. Право на одбивање учество и повлекување	26
Ѓ.1.4. Информативна согласност	26
Ѓ.1.5. Дибрифинг	27
Ѓ.1.6. Чување на податоците и пристап.....	27
Ѓ.1.7. Опис на истражувањето во јавноста	27
Ѓ.2. Сигурносни прашања	28
Ѓ.2.1. Супервизија и интервенција во криза	28
Ѓ.2.2. Реагирање во случаи на ЗЗД.....	29
Ѓ.2.3. Безбедноста на учесниците и истражувачите	30
Ѓ.3. Што да се направи ако	30
РЕФЕРЕНЦИ	33

ВОДЕЧКИ УПАТСТВА ЗА ИСТРАЖУВАЧИТЕ

R-1

ПОГЛАВЈЕ А. ДОЛЖНОСТИТЕ НА ИСТРАЖУВАЧИТЕ И НИВНАТА ПОДГОТОВКА	1
А.1.Квалификација на истражувачите	1
А.2.Запознавање со инструментите	1
А.3.Чекор по чекор опис на „типичен ден на теренско истражување.....	2
А.4.Материјали кои се потребни за време на собирање на податоците	4
ПОГЛАВЈЕ Б. ВОДЕЊЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	6
Б.1.Самопополнувачки прашалник	6
Б.1.1.Инструкции за самопополнувачкиот прашалник	6
Б.2.Структурирани интервјуа.....	6
Б.2.1.Корисни совети за интервјуерите за време на интервјуто	7
Б.2.2.Водич за интервју на родителите	10
Б.2.3.Водич за интервју на децата	12
ПОГЛАВЈЕ В. ПОСЛЕ СОБИРАЊЕ НА ПОДАТОЦИТЕ.....	17
В.1. Проверка на квалитетот на податоците	17
ПОГЛАВЈЕ Г. ЕТИЧКИ И БЕЗБЕДНОСНИ ПРАШАЊА	18
Г.1.Приватност и доверливост	18
Г.2.Делумна измама	18
Г.3.Право на одбивање и повлекување	19
Г.4.Информирана согласност	19
Г.5.Дибрифинг	19
Г.6.Безбедност на податоците	20
Г.7.Опис на истражувањето во јавноста	20
Г.8.Реагирање во случај на ЗЗД.....	20
Г.9.Безбедноста на учесниците и истражувачите.....	21
Г.10.Што да се прави ако.....	22
АНЕКСИ	24
Анекс 1: Можни прашања на учесниците и стандардизирани одговори	24
Анекс 2а: Формулари за известување – Самопополнувачки прашалник (училишно опкружување)	29
Анекс 2б: Формулар за известување – Структурирано интервју.....	30
Анекс 3а: Карти за интервју за родители	31
Анекс 3б: Карти за интервју за деца	39
Анекс 4а: Модифицирани ICAST-CH самопополнувачки прашалник.....	49
Анекс 4б: Модифициран ICAST-P самопополнувачки прашалник	50

ПРЕГЛЕД НА ПРИРАЧНИКОТ

Овој прирачник е креиран во рамките на проектот "Балканска епидемиолошка студија за злоупотреба и занемарување на деца" (BECAN) и се базира на принципите на ICASST-C и ICASST-P прирачниците, кои пак се развиени од страна на Меѓународното здружение за превенција на злоупотреба и занемарување на децата (ISPCAN, 2006а, б). Прирачникот е дополнет со специфични содржини со цел да се покријат сите методолошки и образовни потреби на истражувачите на терен кои ќе бидат потребни заради собирање на податоци во контекст на BECAN епидемиолошката студија во 9 Балкански земји. Целта на овој Прирачник е да им понуди корисни упатства за тренерите на националните истражувачки тимови, на локалните координатори и главно, на истражувачите на терен, со цел да се спроведе BECAN епидемиолошката студија на еднаков начин во сите земји. Целната група на овој прирачник се тренерите на националните тимови и истражувачите на терен. Покрај додатоките, прирачникот се состои од два дела:

• **1 ДЕЛ: "Прирачник за обука"** содржи насоки за националните координатори и лицата кои ќе ја преземат организацијата на истражувањето, но исто така може да биде користен од страна на тренерите на националните истражувачки тимовите со цел да се обезбеди стандардизирана обука на истражувачи во сите земји учеснички.

• **2 ДЕЛ: "Упатство за истражувачите"** е развиен на таков начин што нуди готов материјал за печатење, кој ќе биде дистрибуиран до истражувачите на терен за време на нивната обука. Овој дел претставува корисен водич, што истражувачите на терен ќе можат го носат со себе за време на собирањето на податоците.

Сите национални координатори и другите членови на националниот тим на Р.Македонија, кои беа обучени на *Тренингот на тренери (Тирана, 2010)* треба да го користат ова упатство, со цел - обука на истражувачките тимови во нивните земји. Прирачникот е поделен на различни поглавја, кои ги покриваат во детали сите прашања поврзани со методологијата, примерокот и администрацијата на прашалниците, начинот на спроведување на структурирани интервјуа, етичките прашања, и кодирање на податоците. Поточно, **1 дел** на Прирачникот се состои од **6 поглавја**:

◀ **Поглавје А** дава информации за ICASST-CH и ICASST-P прашалници, развиен од страна ISPCAN.

◀ **Поглавје Б** дава информации за подготвителната фаза на епидемиолошката студија, во контекст на BECAN проектот (методологија, примерок, модификација на ICASST прашалниците, пилот тестирањето и.т.н.

◀ **Поглавје В** обезбедува информации за организацијата на истражувањето; имено квалификациите на истражувачите и начинот на нивната обука, како да се организира и координира BECAN епидемиолошката студија на национално ниво, кои материјали се потребни за тоа, како и формуларите што се пополнуваат/приготвуваат, време на собирањето на податоците.

◀ **Поглавје Г**, обезбедува информации за процесот што треба да се следи при собирање на податоците преку два различни методи; имено, како да се подготви истражување со помош на само-пополнување на прашалниците и како да се подготват структурирани интервјуа.

◀ **Поглавје Д** дава информации за чекорите кои треба да следат после собирањето на податоците, односно проверка на квалитет и безбедноста на податоците, внесување на податоците и нивно кодирање.

◀ **Поглавје Ѓ** дава информации за етичките и безбедносните прашања, како за истражувачите, така и за учесниците.

Вториот дел на прирачникот, именуван како **Упатство за истражувачи**, се состои од сите информации кои треба да ги имаат истражувачите на терен. Тоа ги вклучува нивните обврски како истражувачи, пред, за време и по собирањето на податоците, нивните листи за проверка на материјалите потребни за време на собирањето на податоците, упатствата за спроведување на студијата, со употреба на само-пополнувачките прашалници и структурирани интервјуа, што да се прави по собирање на податоци и важните етички прашањата и оние поврзани со безбедноста.

Четири **додатоци** вклучени во прирачникот содржат:

Анекс1: претходно дефинирани стандардизирани одговори на можните прашања на учесниците;

Анекс2: Формуларите за известување;

Анекс3: Карти за интервју

Анекс 4: ICASST-CH и ICASST-P модифицирани прашалници.

ПОГЛАВЈЕ А. ICAST-C & ICAST-P прашалници

А.1. Кој ги креирал ICAST инструментите?

ICAST-C и ICAST-P прашалниците се развиени преку серии од средби и ревизии спроведени од страна на Меѓународното здружение за превенција на злоупотреба и занемарување на децата (ISPCAN) во соработка со Фондот за деца на Обединетите нации (УНИЦЕФ). "Ова дело е спроведено во соработка со Генералниот секретар на ОН за насилство врз децата. Повеќе од 130 експерти од 43 земји учествуваа во создавањето и процесот на ревизија. Процесот на развој на ICAST инструментите е координиран од страна на раководството на ISPCAN со истражувачи од Универзитетот за технологија во Квинсленд, Австралија и на Универзитетот на Северна Каролина во Чапел Хил, САД "(ISPCAN, 2006а, стр.3). Инструментите имаат за цел да ги испитаат видовите на злоставување на децата во светот; исто така, да се обезбедат инструменти за истражувачите, кои покажуваат интерес за проценка на појавата на насилство врз децата (ISPCAN, 2006а).

А.2. Зошто се развиваат меѓународните инструменти за дисциплина и злоупотреба?

Поттикнати од повикот на Генералниот секретар на ОН за Студија за деца и насилство, Меѓународното здружение за превенција на злоупотреба и запоставување на децата (ISPCAN) "го презеде предизвикот за развој на инструменти што можат да се користат од страна на истражувачите од целиот свет, заради проценка на нивото на насилство насочено против децата во домовите, училиштата, "на работа" и "во заедницата" (ISPCAN, 2006б, стр.1). "Разликите во одделните земји и култури во дефинирање на она што може да биде злоупотреба" го прават ова прашање сложено. Врз основа на стекнатите искуства, ISPCAN повика група на научници од општествените науки, здравствени работници, др. во Бризбејн, Австралија во септември 2004 година за да започнат со работа на изградбата на меѓународни инструменти. ISPCAN нема дизајнирано студија, туку се фокусираше на создавање на инструменти кои можат да се користат од страна на истражувачите од целиот свет за проценка на сопствените заедници и земји; исто така се предвиде да се спроведат метрички проценки според кои истражувачите ќе можат да ги споредат карактеристиките на своите заедници со другите. Пристапот на ISPCAN влијаеше кон создавање на инструменти чија содржина ќе биде насочени кон односот на возрасните кон децата како и избегнување на етикетирање на тоа што е прифатливо а што злоупотребувачко во тој однос. Задача за секој инструмент беше да се вклучат оние однесувања кои се штетни, повеќето или најчестито или/и двете "(ISPCAN, 2006б, стр.1). "Строгото воспитување на детето и злоупотребата на децата можат да се доживуваат како приватни работи кои не се јасно видливи и кои се познати само на учесниците. ISPCAN избра да развие сет на инструменти што може да се користи за собирање на податоци од страна на учесниците, и од детето (ICAST-CH),и од родителот (ICAST-P) (ISPCAN, 2006б, стр.1). ICAST-P инструментот "е наменет за собирање на податоци за начините на воспитување на децата од страна на родителите. Овие податоци дозволуваат проценка на стапките на различни форми на воспитување на детето од стана на родителот, како и да се опише процентот на користење на груби облици на дисциплина. Главното ограничување на овие инструменти е тоа што родителите можат да не го откријат сето тоа што го прават со нивните деца. Меѓутоа, искуството во пет земји покажува дека овој пристап може да даде инциденца што е 40 пати повисока од стапките добиени од официјалните статистички податоци на земјите, дури и во земји во кои веќе долго време постојат законите за задолжително пријавување". Предноста на овој пристап е тоа што родителите можат да бидат замолени да го пополнат прашалникот и нивните податоци да се земат предвид, без оглед на способноста на децата да одговорат на прашалникот." Овој инструмент може да биде комбиниран со содржини поврзани со одредени начини на насилство меѓу возрасните, работните искуства, или родителското образование и нивната способност да го отсликаат семејниот живот, како и факторите на ризик поврзани со грубото воспитување / дисциплинирање на децата. (ISPCAN, 2006б, стр.1) ISPCAN разви исто така прашалник ICAST-CH за користење со деца од 11 години и постари (од > 11 до <18 години). Јасно е дека "има голем број на студии спроведени низ светот во кои децата во основно или средно училиште се прашувани за насилството што тие го доживеале. Овие истражувања покажале високи стапки на насилство насочено против децата во многу земји. Секоја од овие студии користела нови и независни начини на мерење, ограничени со способноста на истражувачите да ги споредат нивните податоци со податоци од други училишта, заедници или земји "(ISPCAN, 2006б, стр 1-2). Постои дебата околу "етичките и правните прашања поврзани со директното прашување на децата за злоупотребата. Всушност, некои организации донеле заклучок дека употребата на прашалници со деца не е етичка или соодветна. Сепак, голем број на студии се веќе направени и многу истражувачи заклучиле дека

истражувањата на деца се соодветни, етички и безбедни за употреба во рамките на нивните заедници. Ова е област во која истражувачите треба да пристапат со претпазливост и голема грижа за добробитта на децата "(ISPCAN, 2006б, стр.2).

A.3. Зошто се овие инструменти важни и зошто заеднички инструменти се толку важни?

Според ISPCAN (2006а, стр.2) "семејното насилство се повеќе се признава во целиот свет како значаен општествен проблем, дека има сериозни здравствени и економски последици [...]; податоците од земји кои имаат историјат на проучување на проблемот, укажуваат на тоа дека тоа е всушност - епидемија". Сепак, постоечките податоци од различни земји "често не се доволно убедливи за да се утврди дека проблемот што е скриен во срамот во семејствата и заедниците е препознаен". Постои потреба од зголемување на нашата свесност за вистинската застапеност на ЗЗД во некои земји, како и потреба да се зголеми нашето разбирање за ризикот и заштитните фактори преку споредби меѓу земјите (ISPCAN, 2006а); исто така да се проценат промените во врска со скорешните заложби за превенција. Постојат земји кои го истражуваат проблемот на ЗЗД, но има и земји со многу ограничени или дури и непостоечки епидемиолошки податоци (како, на пр. балканските земји), кои "може да имаат посериозен проблем отколку во земјите со повеќе податоци" (ISPCAN, 2006а, стр.2). Очигледно е дека "податоците се потребни за да се развива образование, политики и служби" кои ќе "помогнат да се документира постоењето на проблемот и ќе ги информира одговорните за донесување одлуки како и едукаторите" (ISPCAN, 2006а, стр.2). Конечно, "споредбите меѓу земјите можат да бидат корисни во разбирањето на начините со кои културата го обликува воспитувањето на детето од страна на родителите. Собраните податоци на сличен начин преку споредби меѓу заедници и култури ќе помогнат да се документира постоењето на проблемот и ќе дадат информации за развивање на локалните интервенции за решавање на проблемите" (ISPCAN, 2006б, стр.2). "Сознанијата на децата и нивните перспективи, се ретко присутни во истражувањата за семејно насилство. Развојниот статус или другите ограничувања можат да ја ограничат детската способност да го кажат тоа што го доживеале. Сепак, таму каде што децата можат да бидат прашани, нивната перспектива може да помогне во разбирањето на целокупната големина на проблемот. Согледувањата на децата за нивните права може да даде придонес во разбирањето на тоа што децата го доживеале." (ISPCAN, 2006а, стр.2).

Сепак, "без стандардизирани инструменти", е "тешко да се споредуваат или спротоставуваат известувањата од децата низ различни студии или низ различни култури". Развивање на инструменти кои "може да се користат низ различни култури и да се олесни истражувањето низ разговор со децата за злоупотребата на безбеден и етички начин, ќе овозможи подобрување на базата на знаење за појавата на насилството врз децата" (ISPCAN, 2006а, стр.2).

A.4. Кој може да ги користи ICAST инструментите?

ISPCAN го објаснува "создавањето на овие инструменти како услуга на научната практика и застапување на детето во заедницата. Индивидуални истражувачи или групи на истражувачи на локалните невладини организации, универзитети, па дури и владини агенции можат да користат некои или сите од ISPCAN инструментите, како дел од својата работа. Целта е да се помогне во создавањето на заеднички мерки за проценка во различни студии, заедници и култури (ISPCAN, 2006б, стр.2).

A.5. Како насилството или повредата се дефинирани во инструментите?

"Луѓето во различни култури имаат различни ставови за тоа што претставува насилно или навредливо однесување." Од таа причина, во истражувањето и во ISPCAN прашалници, "учесниците нема да бидат прашувани за насилството или злоупотребата, туку за присуството на одредени однесувања поврзани со насилство". Со тој начин е можно толкувањето на резултатите да биде "во контекст на нормите на локалните заедници за прифатливо однесување, како и со користење на повеќе стандардни дефиниции за целите на споредбите меѓу земјите" (ISPCAN, 2006а, стр.3; ISPCAN, 2006б, стр.2).

ПОГЛАВЈЕ Б. БАЛКАНСКА ЕПИДЕМИОЛОШКА СТУДИЈА ЗА ЗЛОУПОТРЕБА И ЗАНЕМАРУВАЊЕ НА ДЕЦА (BECAN)

BECAN е епидемиолошко истражување чија цел е мапирање на злоупотребата и запоставувањето (CAN) во општата популација на 11, 13 и 16 годишни деца кои редовно посетуваат и оние кои не посетуваат училиште, и да ја испита поврзаноста помеѓу ЗЗД и социо-демографските карактеристики на примерокот во 9 балкански земји (Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Р. Македонија, Грција, Романија, Србија и Турција). Со цел да се соберат податоци од два извори, два од ICAST прашалниците (ICAST-CH и ICAST-P)-модифицирани за потребите на проектот-BECAN беа избрани за да се користат во епидемиолошката студија; податоците од студијата ќе бидат собрани од исти парови на деца и родителите. Очекуваните резултати на студијата се собирање на споредливи податоци во сите земји учеснички, што ќе овозможи креирање на заедничка политика на активности, ќе даде насока на идните истражувања и ќе го подобри разбирањето за карактеристиките на ЗЗД. Се очекува добиените податоци да бидат споредливи и компатибилни, како резултат на употребата на заеднички инструменти, заедничка методологија и како и идентичен процес за собирање на податоци во сите земји учеснички.

Б.1. Методологија на епидемиолошката студија

Планирано е популационата епидемиолошка студија да се следи преку двојна методолошка стратегија: прво, студијата ќе биде спроведена врз случаен примерок од 11, 13 и 16-годишни ученици и нивните родители во 9 Балканските земји, со цел да обезбеди информации за големината на проблемот на ЗЗД во општата популација на деца кои посетуваат училиште; второ, пилот студија на стапките на ЗЗД кај 11, 13 и 16 години деца кои се надвор од училиште, ќе се одвива во балканските земји, каде што процентот на децата кои се надвор од училишниот систем е висок.

Методот предложен од ISPCAN за собирање на податоци од деца е самопополнување на прашалникот ICAST-CH и структурирани интервјуа врз основа на ICAST-P наменет за собирање на податоци од родителите / старателите.

Предложените методи од ISPCAN се модифицирани за целите на истражувањето BECAN на следниов начин:

- примероците децата и родители/старатели се спојуваат во парови
- податоците од децата кои посетуваат училишта и нивните родители ќе бидат собрани преку само- пополнување на ICAST-CH и ICAST-P прашалници, кои се модифицирани за потребите на BECAN студијата, а податоците од децата кои се надвор од училиште и нивните родители ќе бидат собрани со употреба на истите инструменти, но по пат на структурирани интервјуа. Во двата примероци, прашалникот од секое дете ќе се совпадне со прашалникот на еден од неговите / нејзините родители / старатели со користење на уникатни кодови; имено, со цел да се направи пар дете и неговиот родител / старател, без загрозување на приватноста, пред собирање на податоците. на прашалниците се ставаат единствени кодови.

Б.2.Подготовка на примерокот

Методот на **повеќестепено стратификуван примерок** се користи со цел да се избере репрезентативен примерок на деца кои посетуваат училиште, од три старосни групи, од урбаните и руралните средини и од најмалку 3 различни географски области во секоја земја учесничка. Вкупниот минимален број на случајно избран примерок во сите земји учеснички е пресметано да биде 41,169 ученици и еднаков број на нивните родители / старатели, кои претставуваат **најмалку 2%** од вкупната популација на деца кои посетуваат училиште од три старосни групи во секоја земја-учесничка.

Што се однесува до примерокот на деца кои се надвор од училишниот систем, предвиден е соодветен примерок на деца заедно со нивните родители, (поради многу сериозни бариери за лоцирање на овие деца, и/или нивните семејства).

Примерокот на ученици кој е избран од Р. Македонија е . Примерокот на деца кои се надвор од училишниот систем, избран во Р. Македонија е 60.

Б.3. Фаза на подготовка на епидемиолошката студија

Подготовките за организирање на епидемиолошката студија во сите земји ги опфаќаат следните чекори:

1. Добивање на дозвола од ISPCAN со цел да се преведат и да се користат ICAST прашалниците и прирачниците за студија во 9 балкански држави.
2. Модификација, превод и првичната културна валидација на инструментите на 10 јазици (албански, босански, бугарски, хрватски, грчки, унгарски, македонски, романски, српски, турски) плус верзијата на англиски јазик.

3. Добијување на официјална дозвола од националните власти за влез во училиштата од Министерство за образование и наука на РМ.
4. Културна валидација на инструменти преку фокус групи, кои беа спроведени во сите земји со деца од 11, 13 и 16 години (деца кои посетуваат училиште, како и со деца надвор од училишниот систем) и нивните родители, како и понатамошни измени на инструментите засновани на резултатите од фокус групите.
5. Развој на прирачникот за обука и спроведување на **Работилница – обука за обучувачи**.
6. Превод на Прирачникот од англиски на 10 официјални јазици (албански, босански, бугарски, хрватски, грчки, унгарски, македонски, романски, српски, турски) и дополнување на Прирачникот со информациите специфични за државата.
7. Обука на екипи на истражувачи на национално ниво во земјите-учеснички со цел да се обезбеди подеднакво спроведување на студијата.
8. Културна валидација на инструменти преку пилот-студија и модификации (каде е потребно).
9. Финализирање на изменетите ICAST прашалници кои ќе се користат во BECAN студијата.

Б.3.1. Дозвола за користење на инструменти

Пред оваа студија, којашто ќе се спроведе во сите земји-учеснички, потребно е да се добие дозвола на ISPCAN да се преведуваат и користат овие алатки (ICAST-CH & P) со нивно администрирање на културно соодветен начин.

Б.3.2. Модификација и превод на инструментите

Подолу се опишани чекорите кои треба да се следат со цел да се развие финална верзија на изменетите ICAST прашалници кои пак ќе се користат за BECAN студијата.

Модификација на инструментите: ICAST-CH и ICAST-P прашалници беа модифицирани за целите на BECAN студијата. Главната причина за оваа модификација е потребата од спојување на два исти-пара модифицирани прашалници, дизајнирани на студијата (ICAST-P и ICAST-CH) а со цел цел да се проценат истите прашања, и да се формулираат најблиску до примарно понудената верзија. Беше побарано сите земји-учеснички да придонесат со одредени модификации на инструментите кои би вклучиле:

◀ Додавање или модифицирање на прашањата во двата инструменти кои на почетокот биле достапни само во еден од нив (на пример да се додаде на ICAST-CH прашалникот прашања кои беа достапни само во прашалникот ICAST-P) со цел двата инструмента да се направат апсолутно споредливи.

◀ Измени или дополнувања на скалите (од истата причина како што е погоре)

◀ Демографските податоци беа, исто така, додадени на родителскиот прашалник.

◀ Промена на форматот на прашалниците со цел да им биде полесен за пополнување на учесниците.

За време на модификацијата на инструментите беше направен напор за да се зачува почетната нумерација на прашања на ICAST прашалниците. Дополнителни прашања беа нумерирани на специфичен начин, како што е, исто така наложено од страна на ISPCAN. Ова овозможува, исто така, да се споредат податоците од различни земји, дури и тогаш кога истражувачот кој ги користи податоците, не е запознаен со јазикот на инструментите кои ги користат учесниците. Конечно, во прашалниците е вклучен код (Предмет Број), со цел да може да се направи пар од прашалникот на детето со прашалник на неговиот/нејзиниот родител/старателот. Кодот ги содржи иницијалите на земјата, иницијалите на регионот и единствен број за секој пар од прашалници.

Превод: Според ISPCAN, интернационалните инструменти, како на пр. ICAST прашалниците се креирани за да се користат на повеќе јазици и да се применат во различни култури. "Некои јазици имаат поими кои се слични со поимите во други земји, но немаат исто значење. Некои јазици немаат точно еквивалентни термини ". Заради тоа, беше направен обид значењето на терминот на еден јазик да се изрази во една фраза или израз од друг јазик. "Преводот треба да обезбеди да се сфати значење на еден термин секогаш кога има повеќе избори меѓу алтернативни можни термини" (ISPCAN, 2006а, стр.4). ISPCAN сугерира преводот да биде независен, а истовремено и да се обезбеди повратен превод, друго лице кое ќе го надополни оригиналниот превод. Секоја земја-учесничка ги преведува прашалниците на нивните официјални јазици, со цел да се користат за следните чекори на проектот.

Почетна култура валидација: за време на модификација на прашалниците, сите национални координатори беа охрабрени да адаптираат некои од прашањата врз основа на нивниот локален контекст. На пример, прашањето 24 од прашалникот ICAST-CH: "Дали некој се закануваше со [...] повикнување демони против вас", беше потребно да се прилагоди во културниот контекст на земјата учесничка.

Б.3.3. Пилот студија

Двата инструменти се пилот тестирани пред главната студија, со користење на две стратегии: а) фокус групи, б) пилот студии. Целите на пилот-тестирањето на двата инструменти е да се тестираат голем број на различни карактеристики по својата природа во различни земји, сеопфатноста на прашалниците, преводите, потребата истражувачите на терен да се навикнат на комплексноста на прашалниците дадени во класот, како и спремноста да се справат со податоците кои ќе се соберат, комплатибилноста на постапката, како и резултатите меѓу земјите каде што оваа студија ќе биде спроведена.

Фокус групи: целта на фокус групите беше да се спроведе пред-тестирање на преведени ICAST-CH и ICAST-P прашалници по пат на самопополнување за членовите на истражувачките целни групи, со цел:

- а) идентификување на сите други важни прашања кои треба да се додадат на прашалниците и
- б) да се идентификуваат проблемите на испитаниците во врска со:

◀ Сеопфатноста на прашањата , јасност и разбирање

◀ Содветноста на културните прашања (прашања кои треба да се додадат, избришат и/ или променат, ако е тоа потребно)

◀ Опции за одговор: дали тие ги разбрале изборите за одговорот? Дали е лесно за испитаниците да ги пополнат прашалниците? Дали испитаниците користат различни категории на одговор или избори кои не се понудени во прашање?

◀ Ненамерно прескокнување на било какви инструкции и / или прашање, што може да резултира со губење на податоците

◀ Идентификување на сите потребни појаснувања кои треба да се дадат на испитаниците, како и било какви прашања кои може да се потребни за да се одговори (со цел да се развие стандарден претходно формулиран одговор на овие прашања)

◀ Форматот на прашалникот ,

◀ Интересот на испитаниците и нивното внимание во текот на пополнувањето на прашалникот.

Понатаму, фокус групите се исто така можност за проценка на времето потребно за пополнување на прашалниците, како и за тестирање на начинот на кодирање на пополнетите прашалници како и SPSS шаблонот за кодирање на податоците.

Најмалку една фокус група беше спроведена со ученици од секоја посочена возраст во секоја земја-учесничка (во некои земји повеќе од една фокус група беше спроведена за некои посочени возрасти, што резултира со 34 фокусни групи со # # учесниците, вкупно) и најмалку една фокус група со родителите во секоја земја-учесничка (некои земји спроведуваат повеќе од една фокус група со родителите што резултира со 13 фокус групи со учесници # #, вкупно). Сите учесници во фокус групите биле слични на оние што се избрани за главното истражување, имено, ученици од 11, 13 и 16 години кои посетуваат училиште, како и родителите кои имаат најмалку едно дете во посочените возрасти. Една фокус група со деца кои се надвор од училиште, исто така, беше предвидено да се спроведува во секоја земја која ќе спроведе студија врз таков примерок на деца и нивните родители; Фокус групи со децата надвор училиште беа спроведени во Хрватска, Бугарија, Србија, Македонија и [други земји?].

Сите фокус групи во сите земји се спроведени врз основа на идентична методологијата и нивните резултати се користат за приготвување на втората ревизија на модифицираните ICAST прашалници, кои ќе се спроведат при главната студија. Измените кои беа направени на прашалниците, врз основа на резултатите од фокус групите се вклучени:

◀ Модификација на скалата на одговор

◀ Промена на прашањата

◀ Додавање на прашања

◀ Измена на инструкциите на прашалникот.

Изменетите прашалници после резултатите од фокус групите се достапни во анексите 4а и 4б.

Пилот студии: пилот студија, исто така, ќе бидат спроведени во секоја земја. Целта на пилот студиите е спроведување на модифицираните прашалници во реални услови во класот, од истражувачи на терен, со цел да се изведе пилот тест: а) ICAST-CH модифициран прашалник и постапките на неговата администрација, б) ICAST-P модифициран прашалникот и спроведување на процедурата во вистинскиот амбиент и в) постапките на ракување со податоците, вклучувајќи ја и компатибилноста на постапките, како и резултатите меѓу земјите. Инструментите треба да се тестираат на најмалку четири различни класа (11 годишниот урбани / рурални и 16-годишниот урбани / рурални); прашалниците ќе бидат спроведени на мал дел од рандомизиран примерок (не повеќе од 100-120 деца и нивните родители по земја) со цел да се избегне значително намалување на преостанатиот примерок (во случај резултатите од пилот-студиите да откријат дека се потребни измени на прашалниците и/или измени во процесот на нивното спроведување). Процесот што ќе се спроведе во текот на пилот студијата ќе биде идентичен со процесот што се предлага да се спроведе за главната епидемиолошка студија која е опишана во следните поглавија.

ПОГЛАВЈЕ В. ОРГАНИЗАЦИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

В.1. Квалификации на истражувачите

Истражувачите на терен се клучот за успешна студија. "Тие се срцето и душата" на студија, а особено ако студија се занимава со чувствителни прашања како што се искуствата на злоупотреба и запоставување или прашања што се сметаат за "семејни работи". Децата, како и возрасните "Не може да се чувствуваат удобно учествувајќи во истражување или отворено зборувајќи за своите лични искуства" (ISPCAN, 2006а, стр.4). Тие може, исто така, да не се чувствуваат удобно зборувајќи за некои конкретни прашања на личности од одреден пол (најчесто на лица од спротивниот пол). Истражувачот мора да се избере со внимание и мора да одговара на специфичните квалификации кои се, исто така, опишани во Дел 2 од овој Прирачник: "Упатство за Истражувачите" (Глава А1). Истражувачите мора да имаат најмалку **базична едукација а) за спроведување на истражување и б) за етичките прашања** на истражување со човечки учесниците. Тие мора да бидат **од двата пола** (во секој пар, ако е можно) и да бидат точно информирани пред обуката за природата на студијата, како и очекувањата од неа. Исто така е препорачливо да се направат договори со истражувачите после успешното завршување на своите *обврски во после-работилница* (види подолу во поглавјето В2).

В.2. Работилница за обука на истражувачите

Стандардизирана обука на истражувачите за спроведување на студијата по пат на самопополнувачки прашалници или спроведување на структурирани интервјуа е многу важна. Начинот на презентација на истражувањето на учесниците, начинот на прибирање на податоци, начините на кои на истражувачите им е дозволено да им помогнат на учесниците да одговорат на прашањата, важноста на приватноста и други етички прашања и критични прашања од безбедноста и за учесниците и за истражувачите, мора да бидат дел од обуката (ISPCAN, 2006б).

Така, меѓу целите на BECAN проектот е обука на специјализирана група на научници од целиот Балкан, заради соодветно и рамномерно спроведување на модифицираните ICAST-CH и ICAST-P прашалници. За таа цел BECAN координаторот спроведе **Работилница за тренинг на тренери** која се одржа во Тирана, 17-18 мај 2010 година. Сите национални координатори на BECAN проектот, како и истражувачи кои ќе бидат тренери, исто така и / или истражувачи на терен, учествуваа на работилницата. Учесниците на **Работилницата за тренинг на тренери** ќе ја користат истата методологија, која е опишана во тековниот Прирачник, со цел да ги оспособат истражувачките тимови во нивните земји, за спроведување на студијата

Прво, после формирањето тимови на Национални истражувачи, пред да се спроведе нивната обука мора да бидат проценети нивните образовни потреби во однос на темата на ЗЗД, како и методолошките и етичките прашања. Во случај на празнини во нивните занења, мора да се додадат дополнителни сесии во нивниот тренинг модул.

Предложено времетраење на Работилницата на Националните Истражувачи е 16 часа и мора да се спроведуваат околу еден месец пред спроведувањето на пилот студијата. Оваа времетраење сепак зависи од потребите на истражувачите.

Табела 1 го презентира предложениот распоред и содржина на Истражувачкиот тренинг модул. Обврските на истражувачите ќе бидат да:

- ♣ присуствуваат на целата работилница
- ♣ присуствуваат на дополнителни сесии (според нивните потреби)
- ♣ успешно да ги исполнат своите обврски после-работилницата.

Сите истражувачи мора да бидат запознаени со процесот што треба да се следи за спроведување на студијата, како и со инструментите, со цел да бидат способни да одговорат на барањата на учесниците со користење на пред-дефинирани одговори, да ги читаат прашањата и да ги забележуваат одговорите, лесно, брзо и природно. Пред пилот-студијата се препорачува истражувачите да спроведат замислено самопополнување на прашалниците и замислени интервјуа или пилот интервјуа со децата и родителите со цел да се запознаат со инструментите (обврските на истражувачите после работилницата). Истражувачите, исто така мора да бидат обезбедени со претходно дефинирани стандардни одговори на можните прашања на учесниците (види анекс 1). Подолу се дадени на предложените содржината на обуката на истражувачите и нивните обврски после работилницата. Мора да бидат обезбедени копии од "Водичот за истражувачите" на сите обучени истражувачи.

Табела 1. Распоред предлози и содржината на тренинг модул

	Тема	Време
1	Краток опис на методологијата на студијата (само информации кои им се потребни на истражувачите)	30-45 мин
2	Како студијата ќе биде организирана и координирана: <ul style="list-style-type: none"> ○ Со учениците и нивните родители ○ Со децата надвор од училиштата и нивните родители 	120 мин
3	Подготовка на истражувачите за студијата	90мин
4	ICAST-CH <ul style="list-style-type: none"> ○ Процес чекор по чекор & инструкции за спроведување на самополнувачки прашалници ○ Процес чекор по чекор & инструкции за спроведување на структурирани интервјуа ○ Спроведување на заислено пополнување на прашалници и замислени интервјуа ○ Проверка на направеното 	210 мин
5	ICAST-P <ul style="list-style-type: none"> ▪ Процес - чекор по чекор & инструкции за спроведување на структурирани интервјуа ▪ Спроведување на замислени интервјуа ▪ Проверка на направеното 	210 мин
6	Етички прашања и прашања на безбедност Реагирање при откривање на случај на ЗЗД и случај на злоупотреба од возрасен <ul style="list-style-type: none"> ○ Кризни интервенции и супревизија на истражувачите ○ Безбедност на учесниците и други етички прашања ○ Безбедност на истражувачите ○ Безбедност на податоците: чување & пристап 	150 мин
7	Преглед на Водичот за истражувачи- дискусија	135 мин
8	Додатни сесии(доколку се потребни) Како да се кодираат податоците од ICAST-P и ICAST-CH и како да се провери квалитетот(ако е возможно)¹ <ul style="list-style-type: none"> ○ Сесии за ЗЗД и/или методолошки и етички прашања (според едукативните потреби на истражувачите) 	Додатно време

ОБВРСКИ ПОСЛЕ-РАБОТИЛНИЦАТА

ОБВРСКИ ПОСЛЕ-РАБОТИЛНИЦАТА	
1	Спроведување на ICAST-CH & ICAST-P на деца и родители по пат на : <ul style="list-style-type: none"> ○ Самополнување (на најмалку 2 деца и 2 родители) ○ Структурирано интервју(на најмалку 2 деца и 2 родители)
2	<ul style="list-style-type: none"> ○ Кодирање на податоците од прашалниците после работилницата од страна на истражувачите(ако е возможно) ○ Споредување на кодирањето-проверка (ако е возможно)
3	Состанок/ци за консултации со тренерот/тренерите поединечно или во мали групи (2-3 истражувачи)

Сите истражувачи во сите земји мора да дејствуваат КАКО ЕДЕН во врска со тоа:

- ◀Како ќе ја презентираат студијата на учесниците и пред јавноста
- ◀Како ќе ги презентираат инструкциите и како ќе го спроведат интервјуто
- ◀Како ќе одговорот на прашањата и потребите од појаснување на учесниците
- ◀Како ќе известуваат за процесот на спроведување и прогресот на студијата на дневна основа

¹ Истражувачитетреба да бидат оспособени за енкодирање на податоците само ако тие ги енкодираат податоците од главната студија

- ◀ Како ќе ја зачуваат доверливоста
- ◀ Како ќе се справат со критичките прашања како што е откривање на случај на ЗЗД
- ◀ Како ќе ја обезбедат сигурноста на учесниците и нивната сопствена сигурност

Последно, но не и најмалку важно, дека проценка на тренингот на Националниот Тим на истражувачите не е задолжителна. Евалуација може да биде спроведена или со користење на методологија слична на онаа што се користела за евалуација на тренингот на тренери работилница или со користење на друга методологија.

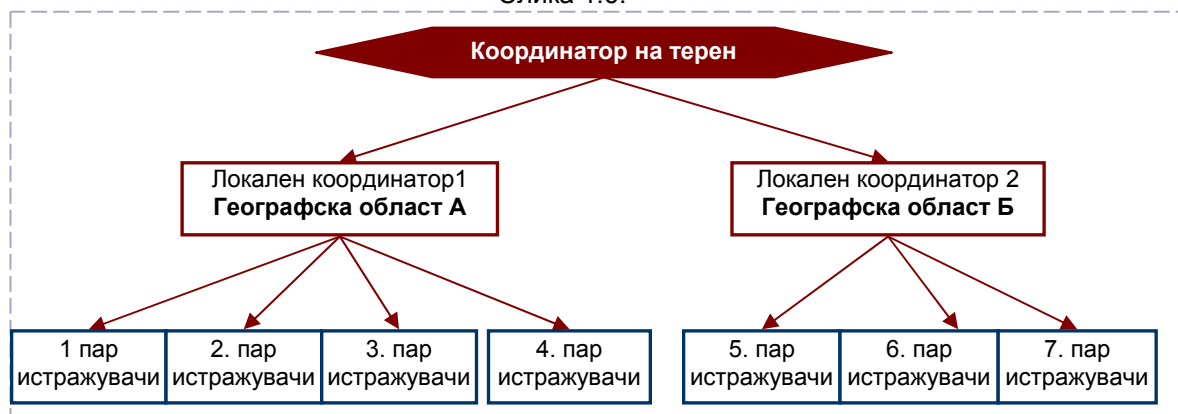
В.3. Координација на теренското истражување

Главната епидемиолошки испитувања ќе бидат спроведени во текот на учебната 2010 година - 2011 година. Собирање на податоци во секоја земја можат да се организираат или а) за сите географски области (секвенцијално собирање на податоци; види, исто така фигура 1а), имено, една група на истражувачи ќе собира податоци во 1 географска област и по завршувањето на тоа, тие ќе се движат на следната географска област или б) на географско подрачје (симултано собирање на податоци, види, исто така фигура 1б), имено одделни подгрупи на истражувачи ќе работат на истовремено собирање на податоци во различни географски области. Изборот за симултано или секвенцијално собирање на податоци зависи од големината на населението, на растојание меѓу различни географски области, како и на бројот на истражувачи во секој тим.

Слика 1а. Пример на истражувачки тим структура во случај на постепено собирање на податоци.

Слика 1.б.

Целокупната координација на теренското истражување во секоја земја, мора да биде преземено од страна на една личност (или повеќе), координатор на теренското истражување и/или локален координатор (и). Координаторот на теренското истражување ќе биде одговорен за надзорот на

локалниот координатор (и). Координатор на теренското истражување и / или локалниот координатор (и) ќе бидат одговорни за:

◀ Контакт со училиштата кои учествуваат во истражувањето:

- испратете информативно писмо во секое училиште: до директорот, наставниците, родителите и здруженија на родителите (ако е применливо)
- земете податоци и забележете во врска со:
 - ♣ бројот на училници за секое избрано училиште
 - ♣ бројот на ученици по училница
 - ♣ бројот на машките и женските ученици (во училница)
- организирајте испраќање на информативни писма до родителите и Формулар за информативна согласност на родителите / старателите (или преку истражувачите-преку учениците-или преку училиштето)
- организирајте состанок за прибирање на податоци со секое училиште и потсетете ги 2-3 дена пред закажаната средба
- земете податоци за контакт од учениците кои го напуштиле школувањето во минатата година-(ако е применливо).

◀ Контактијате ги родителите / старателите на децата кои го напуштиле училишниот систем (мобилен телефон и / или писмо), со цел да ги поканите родителите и децата да учествуваат во студијата и да се организира датумот, времето и местото на состанок за интервју повик за потсетување, може исто така да се направи пред датумот на средбата).

◀ Подготовка на агендата за истражувањето:

- да се процени колку истражувачи и денови се потребни за одредена географска област и училишта
- да се направи агенда за целото истражување (или по регион), на најекономичен, но исто така и на најефикасен начин (во однос на време и буџет)
- да се организираат парови од истражувачи
- да се организира агендата на секој пар за собирање на податоци.

◀ Решавање на практични прашања:

- организација на патувањето на истражувачите (билети, сместување, изнајмување на автомобили, итн)
- подготовка сите потребни материјали по регион (на пример, мапи, прашалници, материјали за демонстрирање, корисни телефонски броеви, листа на услуги за поддршка, формуларите за известување, итн.)

Секој локален координатор ќе го надгледува и координира истражувачкиот тим (во еден географски регион) и тој/таа ќе го следи движењето на истражувачите (од безбедносни причини). Тој / таа, исто така, ќе дејствува како "централна точка" на истражувачките парови, кои пак треба да бидат достапни во секое време со цел да се најде решение за некои неочекувани проблеми кои можат да произлезат и да се обезбеди евентуална помош на истражувачите. Локалниот координатор ќе биде одговорен за организирање на средби, секој ден по завршувањето на собирање на податоци и тоа средби со сите членови на истражувачкиот тим од соодветниот регион, дебрифинг за случаи на ЗЗД, одлучување и дискусија за било какви проблеми, кои можат да се појават за време на собирањето на податоците. Поконкретно, за време на средбите, истражувачите по собирањето на податоците, мора да го известат нивниот локален координатор за (врз основа на нивните формулари за известување):

◀ процесот што се следи и сите проблеми што може да се појават во текот на собирањето на податоците

◀ резултатите од нивната проверка на пополнетите прашалници

◀ сите откриени случаи на ЗЗД или какви било сомневања дека може да има таков случај.

По состанокот локалниот координатор мора:

◀ да го забележи бројот на пополнети порашалници/стапките на одговор, врз основа на извештаите на истражувачите

◀ да ги собере сите завршени и недовршени прашалници

◀ да ги собере сите Формулари за известување од истражувачите

◀ да води евиденција за ефикасноста на секој истражувач .

Парови од истражувачи: строго е препорачливо 2 истражувачи (од двата пола, ако е можно) да бидат присутни во исто време во една училница или домаќинство. Вистинскиот број на парови на истражувачи кои ќе ја посети секоја област (училишта и домаќинства) зависи од бројот на училниците и учениците и домаќинствата во однос на потребното времетраење на студијата.

В.4. Организација на истражувањето во училиштата

Со цел да се спроведе студијата во училиштата, во повеќето земји, е потребно да се добие дозвола од надлежните органи (на пример, Министерството за образование) за пристап до училиштата.

По добивањето на официјална дозвола, информативно писмо треба да се испрати до истражувачите на терен, координаторот, до директорите на училиштата (кои се избрани да бидат вклучени во примерокот) и / или наставниците, здруженија на родителите / старателите (ако е применливо) со цел да бидат информирани за истражувањето кое ќе биде спроведено во нивното училиште. Понатаму, телефонски може да се контактира со училишните директори со цел да:

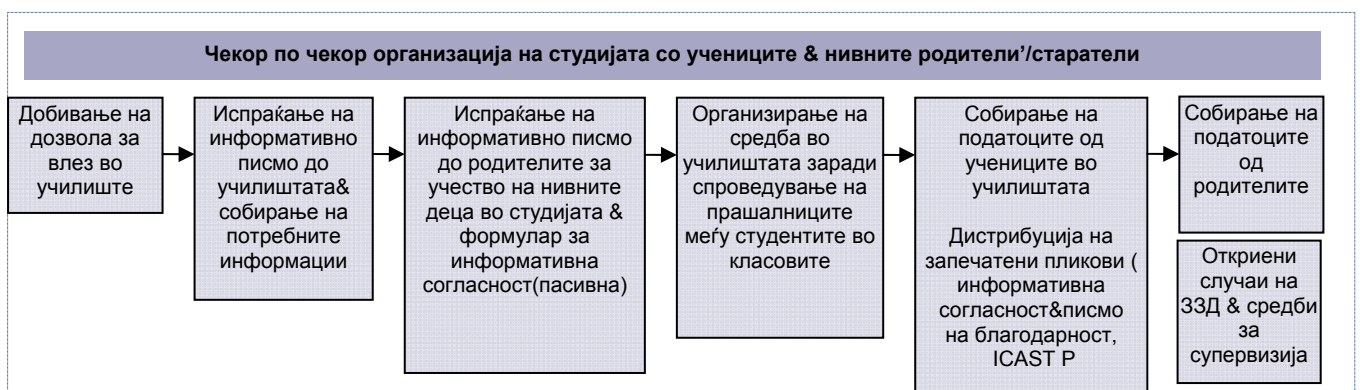
- ◀се добијат информации за бројот на училници од класовите во секое избрано училиште
- ◀ се добијат информации за бројот и полот на учениците по училница во секое избрано училиште
- ◀ се организираат состаноци и соодветно време за секое училиште, со цел да се спроведе студијата
- ◀се добијат информации и податоци за контакт со децата кои го напуштиле училиштето (ако е применливо).

Датумот и времето на истражувањето во училиштата ќе се договорат со директорите на училиштата. Пред тоа мора да се организира испраќање на информативни писма и информативна согласност до родителите на учениците во врска со учеството на нивните деца во истражувањето и тоа 1-3 дена пред почетокот на собирањето на податоците од страна на учениците. Испраќањето на информативното писмо и информативната согласност може да бидат направени на два можни начини:

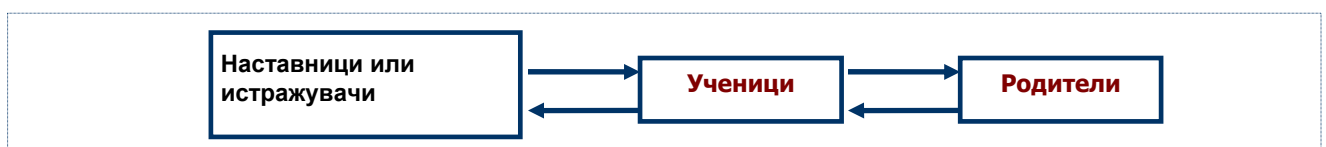
1. со посета на учениците во училиштето, со цел да ги информираат за истражувањето и дистрибуција на информативното писмо и информативната согласност кои треба да им ги дадат на своите родители,
2. организирано доставување на информативното писмо и информативната согласност до родителите од страна на училиштето (пр. Да им се врачат на учениците или да ги испратат по пошта).

Иако се чини дека вториот начин е полесен, во овој случај треба да се направат специфични договори со училиштето во однос на умножување на материјал (да се праќаат по пошта или да се фотокопираат во училиште). Ако се избере вториот начин треба тоа да се организира неколку дена пред почетокот на студијата заради а) да се потсети директорот на училиштето и б) организација на испораката информативното писмо и согласноста.

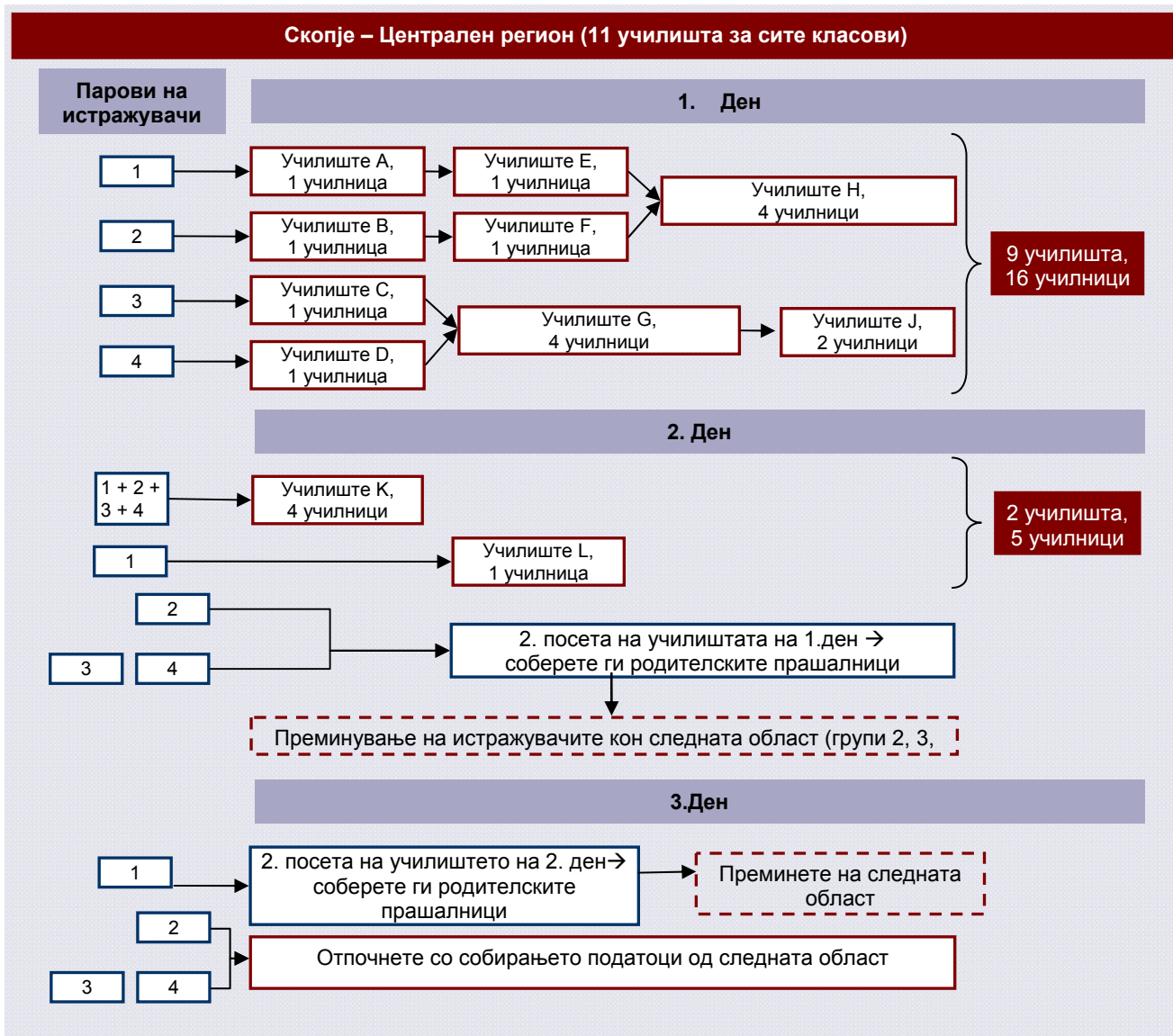
Слика 2 подолу ги претставува чекорите за организирање на студијата во училиштата и слика 3 го отсликува процесот кој се препорачува да се следи во врска со предавање на родителите на информативно писмо (за учество на детето во анкетата) и испорачување и примање назад на пасивното Информативна согласност (за учество на детето во анкетата).

Слика 2. Чекори за организирање на студијата во училиштата

Слика 3. Дистрибуција на формуларите до родителите&добивање на пасивна информативна согласност за учество на децата во студијата
 Барем, двајца истражувачи мора да бидат присутни во една училница во текот на спроведувањето на студијата. Ако едно училиште кое е избрано во примерокот има повеќе од една училница треба да има што повеќе парови на истражувачи со цел истовремено да се соберат податоци во сите училници во најкраток можен рок (да не се даде можност децата да разговараат меѓу нив во врска со прашањата).

Родителските прашалници можат да бидат собрани на два начина:

◀ од учениците (како што е прикажано на Слика 2): Во овој случај истражувачите би требало да се вратат во училиштето следниот ден, каде што ќе ги соберат од учениците пликите кои ги содржат прашалниците од родителите

◀ или од домаќинствата, ако родителите им телефонираат на истражувачите да дојдат и да ги земат нивните прашалници

На крајот на секој ден на прибирање на податоците, сите парови на истражувачи треба да се сретнат со нивните локални координатори

В.5. Организација на истражувањето за децата надвор од училишниот систем

Со цел да се спроведе студија за учениците кои се надвор од училиште и нивните родители, најпрво да се добијат информации за контакт со нив (од училиштата каде тие деца порано учеле или на друг начин). Потребни информации се: имиња на децата и телефонскиот број и / или адресата на живеење.

По добивање на податоците за контакт, нивниот родител / старател ќе биде контактиран за да биде поканет да учествуваат во ова истражување, заедно со детето.

Истражувачите или локалниот координатор се јавуваат во домот на децата или (праќаат информативно писмо по пошта) заради:

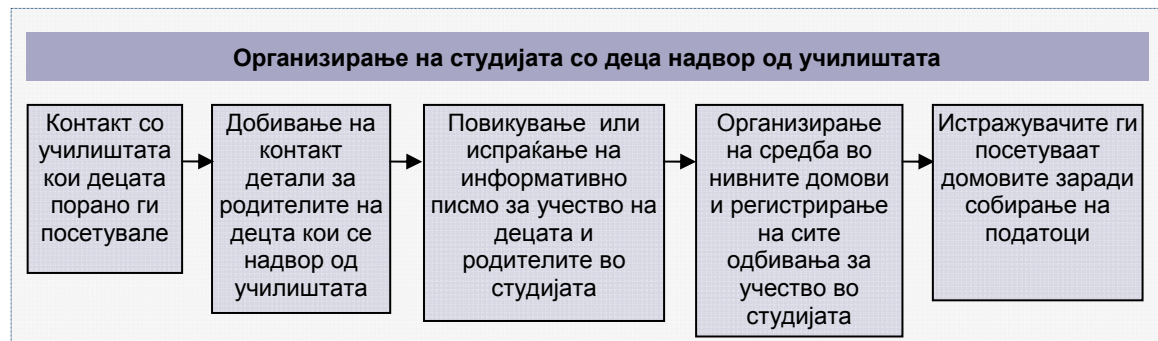
◀ договарање на датумот и времето на одржување на интервјуата (и местото во случај родителот да не сака да биде посетен дома)

◀ се забележува секое одбивање да се учествува

◀ се назначува за секое домаќинство пар на истражувачи кои ќе го спроведат интервјуто

Слика 5 ги опишува чекорите што треба да се следат за организација на истражувањето.

Слика 5. Чекори за организирање на студијата со децата надвор од училишниот систем

В.6. Подготовка на материјали за истражувачите

Пред да се оди на терен за прибирање на податоци, секој пар од истражувачите мора да се обезбеди со потребниот материјал за денот (види и Поглавје А3 во "Насоки за Истражувачите"); локалните координатори мора да подготват материјал потребен за податоци за секој ден за собирање, како и да им го даде на секој пар од истражувачите еден ден пред собирањето на податоци. Подготовката на материјалите го вклучува следново:

Собирање на податоци во училиштата (самопополнување на прашалниците)

◀ Отпечатете или фотокопирајте онолку примероци колку што е потребно за:

o ICAS-T-CH само-пополнувачки прашалници, заедно со формуларот за согласноста на детето, кои ќе бидат прикачени како 1-страницата на прашалникот

o ICAS-T-P само-пополнувачки прашалници

o Информативно писмо и информативна согласност за детето и родителите и нивно учество во студијата

o Писма на благодарност за родителите и децата

◀ вметнете идентични кодови (Број на субјектот) за секој пар (дете-родител) прашалници (види Слика 1)

◀ подготовка на родителските пликови во кои треба да се вклучат:

o информативно писмо до родителите,

o информативна согласност за учество на детето и родителите во истражувањето,

o ICAS-T-P прашалникот

o писмо на благодарност до родителите

секој пар запечатен плик ќе носат ист код со ICAS-T-CH, (се препорачува да се напише кодот надвор на самиот плик, на овој начин ќе бидете во можност да го пронајдете патот доколку по некаква случајност прашалниците се мешаат или губат.

◀ забележи на списокот (види пример во слика 2) кои кодови одговараат на кое училиште, на која училишница и на која пар од истражувачи, заедно со датумот и времето на одржување на средбата. (слика 2)

Codes	School (Name)	Class room	N	Boys	Girls	Researchers	Date	Time
GR/ATH 1-22	School 1	A1	22			Pair A	Monday, 25.10	8:00
GR/ATH 23-41	School 1	A2	19	10	9	Pair B	Monday, 25.10	8:00
GR/ATH 42-61	School 2	A	20	12	8	Pair C	Monday, 25.10	8:00
...
GR/HER 1-18	School 52	A	18			Pair D	Monday, 25.10	8:00
19-24	School 53	A	6			Pair E	Monday, 25.10	8:00
25-44	School 54	A1	20			Pair F	Monday, 25.10	8:00

◀ Локалниот координатор треба да обезбеди за секој пар од истражувачи (и истражувачите треба да го проверат) следното:

- Нивната агенда во однос на училиштата што ќе ги посетат, датумот и времето на одржување на средбите, како и деталите за примерокот (кое одделение, кој во која училница, и др)
- Карта на областа која тие ќе ја посетат
- Копии од толку прашалници колку што е потребно за деца и пликови за нивните родители о материјал за демонстрирање на одговорите на скалите (види Слика 3) и еден примерок на пликот за родители со цел да им објаснат на учениците: а) како тие треба да ги пополнат скалите во нивните прашалници и б) каков материјал е вклучена во пликот за нивните родители и како тие ќе го користат
- Лента

Слика бр.3

- Две пенкала по истражувач
- Два големи плика по еден пар од истражувачите за собирање на ученичките прашалници во училницата
- копии од писма на благодарност за децата
- Листа со локалните служби (извори на помош), достапни во регионот во тој случај тие ќе треба да се побараат за помош
- Ако се процени за потребно, на секој пар на истражувачи ќе им биде предадено официјално писмо во кое се наведува целта на студијата, Институцијата одговорна за тоа, како и податоци за контакт со супервизорот.
- Неговиот / нејзиниот мобилен телефон (активирани но на тивок тон)
- Листа на корисни телефони (на пр телефонски броеви на локален координатор, на останатите членови на истражувањето под-група, итн)
- Формуларите за известување (види Анекс 2а).
- Истражувачите ќе имаат листи за проверка на потребните материјали.

Собирање на податоци во местото на живеење на испитаниците (структурирани интервјуа)

Отпечати или фотокопирај толку предмети колку што е потребно за:

- ICAST-CH прашалници (информативната согласност од детето ќе биде приложен како прва страница на прашалникот)
- ICAST-P прашалници
- Информации и писма на благодарност за родителите
- Информативна согласност за детето и учество на родителот во студијата
- Писмо на благодарност за децата
- ▶ Идентични кодови во секој пар од дете-родител прашалници, како и да се забележи кои домови, кој пар на истражувачите ќе ги посети, заедно со датумот и времето за состанок
- ▶ Испечати / фотокопирај по два пара на картички за интервју (види Анекси 3а и 3б), како што е наложено во Анекс 3.

Координаторот треба да им го обезбеди на истражувачите (но и истражувачите треба да проверат дека е обезбедено), следното:

- Нивната агенда во однос на оние домакинства кои тие ќе ги посетат, датум и време на средбите
- Карта на областа која тие ќе ја посетат
- Копии од толку прашалници колку што е потребно за децата и нивните родители
- Картички за интервју за деца и родители (види анекс 3а и 3б)
- Две пенкала по лице
- Копии од писма на благодарност за деца и родители
- Листа со локалните служби (извори на помош), достапни во регионот во тој случај тие ќе треба да се побараат за помош

Ако се процени за потребно, на секој пар на истражувачите ќе им биде предадено официјално писмо во кое се наведува целта на студијата, Институцијата одговорна за тоа, како и податоци за контакт со супервизорот

- Неговиот/нејзиниот мобилен телефон (активирани, но на тивок тон)
- Листа на корисни телефони (на пр телефонски броеви на локалниот координатор, на останатите членови на истражувањето, итн)
- Формуларите за известување (види Анекс 2б).
- (време и место) со цел да биде во можност да знае каде се истражувачките групи, како и мобилни телефонски броеви на истражувачите.

В.7. Формулари за известување на истражувачите

Кога се користат само-пополнувачките прашалници, секој пар од истражувачи би требало да го има формуларот за известување во врска со прашалниците за кои биле одговорни да ги спроведат во училищата (види Анекс 2а). Секој член од парот на истражувачи треба да биде одговорен за пополнување на формуларот во соработка со својот колега за "собирање на податоците за секој ден":

а) имиња на истражувачите кои биле одговорни за администрирање на серии на прашалници во поединечната училишница

б) датумот и времето на собирање на податоци

в) името и адресата на училиштето

г) бројот на училищата (на пример, А1) и бројот на сите ученици, како и бројот по пол кои биле присутни во училишница за време на предавање на прашалниците (на пример, 22 студенти, 12 момчиња 10 девојчиња)

д) Кодот на прашалниците кои што се дистрибуираат во училишница (на пр GR/ATH/1 - 22).

Формуларот за известување се состои од две колони, на ICAST-CH колона и ICAST-P колона. Во првата колона истражувачите мора да пополнат:

ф) бројот на откажувања од страна на децата да се пополни прашалникот, кодовите на нивните прашалници, како и причините, ако се споменати од страна на учениците

е) бројот на негативни информативни согласности добиени од родителите и на информативни согласности кои не се вратени назад.

ж) забелешки од учениците во врска со прашалниците по проверка на квалитетот (како на пример забелешките може да содржат код на прашалникот или, на пример, да недостасуваат одговори на некое прашања-со впишување на бројот на прашања и / или погрешни одговори, двојно обележување на некои прашања, итн)

з) белешки во случај на откриени или сомнителни случаи на ЗЗДА (пр. сексуална злоупотреба; детето да побара помош и сите други информации, како на пример податоци за контакт)

Во колоната ICAST-P, истражувачите мора да забележат:

с) колку негативни информативни согласности добиле од страна на родителите во однос на нивното учество во студијата, како и причините (ако се споменати)

к) методот на собирање на податоци од страна на родителите (со наведување на кодот)

ј) кои прашалници се водат за исчезнати (со наведување на кодовите на исчезнатите прашалници) и забелешки.

Кога се користат структурирани интервјуа секој истражувач треба да има свој формулар за известување во врска со прашалници за кои тој / таа е одговорен за спроведување (види Анекс 2б). Тој / таа ќе ги регистрира во формуларот за известување за структурирани интервјуа:

а) неговото / нејзиното име и името на интервјуерот кој/а работел/а со него / неа

б) датумот, времето и траењето на секое интервју

в) кои лицата тој / таа ги интервјуирале (на пример, родители или деца)

г) КОД на секој прашалник

д) сите одбивања од родител (и) во однос на нивното учество во студијата или учество на детето и причините (ако се споменати)

ѓ) секое одбивање од дете да учествува во студијата и причините (ако се споменати)

е) било какви забелешки во врска со прашалникот (пр. одбивање да се одговори на одредени прашања) или други забелешки (на пр. сексуална злоупотреба, детето побара помош и податоци за контакт, итн.)

Овие формулари мора да бидат пополнувани секој ден, по собирањето на податоците. Освен за систематизирање на прашалниците кои се собираат, овие формулари, исто така, ќе им помогнат на истражувачите да ги идентификуваат сите проблеми што треба да се дискутираат во текот на средбите со локалниот координатор по секој ден на прибирање на податоците; формуларите се собираат од страна на локален координатор секој ден.

ГЛАВА Г. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Г.1 Модифицирани и преведени ICAS-CH и ICAS-P прашалниците ќе бидат спроведени со користење на два начини, во зависност од групата/учесниците (учениците и нивните родители наспроти ученици надвор од училиштата и нивните родители; види, исто така, Табела 2).

Табела 2. Начин на спроведување на прашалници

Група	Метод	
	Ученици	Родители
Посетуваат училиште	Само пополнување на прашалникот	Самополнување на прашалникот(структурирано интервју, ако е потребно)
Надвор од училиште	Структурирано интервју	Структурирано интервју

Г.1.1. Самополнување на прашалниците

Во овој дел се опишува процесот што треба да се следи кога се користи методот на самополнување на прашалниците (види, исто така, слика 6). Инструментите ќе бидат спроведени на групи деца во исто време во училишната на таков начин што одговорите на децата ќе бидат анонимни.

Првото нешто што треба да се направи (по истекувањето на рокот утврден во родителскиот информативен лист за враќање на информативната согласност е да се утврди дали постојат родителски одбивања (имено, ако некој родител / старател врати негативен одговор на информативната согласност). Беше решено да се бара од родителите пасивна информативна согласност, ако истражувачите не ја добијат информативната согласност назад во временска рамка која е поставена, се смета дека родителот нема приговор за учество на неговото дете во ова истражување. Чекорите кои треба да се следат во училиштата, после организирање на состанок во училиштата, се следниве:

Чекор 1: Запознавање на учениците во врска со истражувањето и дистрибуција до нив на информативно писмо и информативна согласност наменети за нивните родители (за учество на детето во студијата); ова треба да се спроведе или од училиштето или од страна на истражувачите.

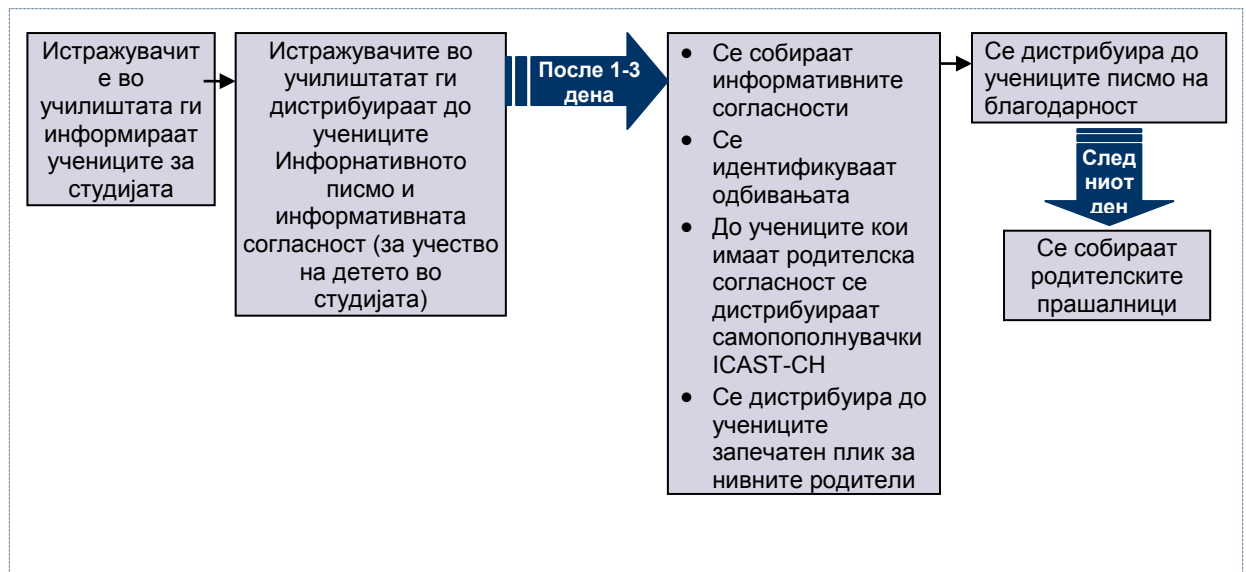
Чекор 2 (по претходно утврдени време, на пример 1-3 дена): Собирање на информативна согласност→идентификација на одбивањата за учество→дистрибуцијата на прашалниците на учениците кои имаат родителска согласност(активна или пасивна) → собирање на податоци → дистрибуција на учениците пликот за нивните родители (кои мора да имаат ист код, со прашалник на детето), заедно со соодветните информативно писмо и нивна активна информативна согласност.

Чекор 3 (следниот ден): Собирање на прашалниците од родителите. Ова ќе биде направено на два начина:

- истражувачите (ако е возможно, истите истражувачите кои ги собирале податоците во таа училишница) повторно ќе го посетат училиштето наредниот ден со цел да ги соберат пликотите со родителските прашалници од страна на учениците (предвидена е и втора

посета во случај кога некои од децата или родителите- забораваат да ги донесат со себе ICAS-T-P прашалниците; алтернативен начин на добивање на родителски прашалници може да биде секогаш организиран во секој поединечен случај).

- истражувачите ќе ги соберат родителските прашалници од нивните домови, во случај да добијат повик од нив.

Слика 6. Чекори кои треба да се следат за собирање на податоци во училиштата

Сите инструкции кои истражувачите мора да ги следат во текот на собирањето на податоците во училиштата во детали се опишани во Поглавје Б.1. на "Упатството за Истражувачите".

Г.1.2. Структурирани интервјуа

Во овој дел се опишани чекорите на прибирање на податоци преку структурирани интервјуа од децата кои се надвор од училиштето и нивните родители. По добивањето на податоци за контакт со нив од училиште (или на друг начин), координаторот или истражувачите на терен треба да се јават на родителите за да ги поканат да учествуваат во истражувањето (било по телефон или со испраќање на информативно писмо за учество на нивното дете во истражувањето, како и за нивно сопствено учество).

Чекори кои треба да се следат:

Чекор 1: контакт со родителите (по телефон или по пошта) за да се информираат и да се повикаат да учествуваат во студијата

Чекор 2: организирање на средби за интервју; треба да се забележи секое одбивања (со цел да се пресметаат стапките на одговор)

Чекор 3: 2 истражувачи одат во посета на секое домаќинство: еден истражувач интервјуира еден од родителите на детето, додека, во исто време, другиот истражувач интервјуира детето. Пред да се започнете со интервјуто, истражувачите треба да добијат од родителите и од детето потпишан формулар за информативна согласност. На крајот од интервјуто секој истражувач им доделува на родителот и на детето писмо на благодарност.

Г.1.2.1. Подготовка за интервју

Во случај кога родителите се контактирани преку испраќање на информативно писмо, контактот преку телефон мора да биде така направен со цел да го покани родителот / старателот и неговото дете да учествуваат во студијата, да се идентификува секое одбивање за учество и да се организира средба. Во случај кога родителите се контактираат само преку телефон, целта на студијата, исто така, мора да се биде објаснета во овој телефонски повик. Следнава шема може да се користи како водич (ISPCAN, 2006б, стр 6):

"Добра вечер! Моето име е _____ и јас сум се јавувам од Клиниката за психијатрија. [Дали сте го

добиле писмо што сме ви го испратиле?)] [...] Ние спроведуваме студија за здравјето и животните искуства на родителите и децата и ние би сакале да ве интервјуираме вас и вашето дете кое е сега <возраст> години. Интервјуто трае околу 30-45 минути.

Ова е многу важно прашање и ние се надеваме дека ќе им помогне на родителите и децата да имаат подобар живот. Ако се согласувате да учествувате, можеме да организираме средба со Вас, после што двајца истражувачи ќе ве посетат. Исто така може вие и вашето дете да не посетите во <Име на канцеларија, некое неутрално место, како на пример училиште, општина, соба>. Дали сакате да учествувате? [...] Што е погодно време за вас? [...] Дали ова <дата и време> погодно за вас и вашето дете? [...] Дали би сакале ние да ве посетиме или би сакале да закажеме состанок во <име на некое неутрално место>. Истражувачите, кои ќе ве посетат се: <име на 1 истражувач> и <име на вториот истражувач>. Затоа што интервјуто е доверливо и приватно, потребно да се има две посебни соби за околу 45 минути, каде што никој нема да ве слуша или прекинува вас или вашето дете."

Треба да се подвлече важноста да се има на располагање 2 соби.

"Дали сте сигурни дека на овој датум и време што ние го избравме ние ќе имаме на располагање две соби, една за вас и за вашето дете, каде што никој не може да не прекинува за време на интервјуто?"

Одбивање да се учествува: Ако избраниот родител одбива да учествува обидете се , без притисок на него/неа, да ја испитате причината(те) за одбивање или прашајте дали тој / таа би сакала да го/ја повикате него / неа во некое друго време. Ако родителот и понатаму одбива, прашајте дали има било какви проблеми што тој/таа може да имаат во врска со интервјуто и на кои може да се одговори.

Совети за поттикнување на учеството (ISPCAN, 2006б, стр 7):

- Секогаш зборувајте во домовите со почит, обраќајќи им се нивните формални титули.
- Подвлечете дека информациите што ќе ни ги дадат ќе ни помогнат да разбереме повеќе за многу важно прашање во нашата заедница, собено за семејните односи.
- Подвлечете дека интервјуто е целосно доверливо и приватно.
- Подвлечете дека интервјуто е спроведено од страна на квалификувани истражувачи.

Приватни соби: Родителот/старателот треба да е во можност да подготви во домаќинството две одделни соби за интервјуа. Од таа причина:

◀ Во информативното писмо што ќе се испрати, или за време на телефонскиот повик до родителите / старателите на децата треба да се нагласи потребата од достапноста на две посебни соби во домот на родителите за интервјуто што треба да се спроведе со детето и со родителите, без прекини и без присуство на трето лице.

◀ Лицето кое ќе се јави на родителите со цел да организира состанок за интервјуто, мора да го нагласи повторно барањето на приватноста и важноста на достапноста на две посебни соби: "Дали сте сигурни дека на овој датум и време што сте ги одбрале ќе имаме на располагање две соби, една за вас и за вашето дете, каде што ништо не може да не прекинува за време на интервјуто? Јас го нагласувам ова, бидејќи, за да бидат валидни резултатите од нашата студија, истражувачите мора ода го прекинат разговорот, ако другите луѓе се присутни за време на интервјуто."

Ако постојат изразени сомнежи од страна на родителите или ако не може да се организира во домот приватен простор, обидете се да презакажете одржување на интервјуто во друго подобно време или да се направи подготовка за спроведување на интервју на друга локација [ова значи дека лицето кое ќе ги повика родителите треба да биде свесно за агендата на истражувачите кои се во посета на ова семејство].

"Упатството за истражувачите" вклучува "Корисни совети за истражувачите во текот на интервјуто" (Глава В.2.1), во " Водич за интервју на родителите " за истражувачите (Поглавје В.2.2) и " Водич за интервју со детето " (Глава В.2.3).

ГЛАВА Д. Период после собирање на податоци

Д.1. Проверка на квалитет на податоците

После спроведувањето на прашалниците (како самопополнување или интервју) истражувачите мора да проверат и да се погрижат за следново:

- Осигурајте се дека секој прашалник има уникатен код

- Преглед на пополнетите прашалници што тие ги имаат собрано и проверка на комплетноста на податоците (податоците кои недостасуваат, нејасно обележани одговори и недоследности).

Истражувачите треба да го проверат квалитетот и комплетноста на сите пополнети прашалници на дневна основа. Податоците кои недостасуваат, потребните појаснувања или други проблеми, треба да бидат пријавени на локалниот координатор за време на секојдневните состаноци /средби со цел да се одлучат какви било измени потребни во процесот на спроведувањето на прашалниците / структурирани интервјуа, а особено да се дефинираат инструкциите / објаснувања што истражувачите ќе ги дадат до учесниците заради избегнување на таквите проблеми. Треба да се нагласи дека сите дополнителни објаснувања/инструкции прво треба да бидат договорени од страна на целиот конзорциум, со цел да бидат подеднакво спроведени во сите земји.

Сите забелешки од истражувачите што ќе бидат евидентирани во формуларите за известување (или по училница во текот на собирањето на податоците или по интервјуто), ќе бидат предадени на локалниот координатор, кој исто така ќе ги провери прашалниците.

Д.2. Безбедност на податоци

Истражувачите треба да ги достават до локален координатор а) пополнетите (и празни) прашалници, и б) пополнетите формуларите за известување за прашалниците за кои тие биле одговорни. И истражувачите и локалниот координатор треба да се грижат за безбедно чување на пополнетите прашалници, додека тие се на терен, како и за време на нивното пренесување.

Д.3. Внесување на податоци и енкодирање

Внесување на податоците ќе се врши во секоја земја со користење на заеднички SPSS програм (еден за ICAST-CH и еден за ICAST-P). Материјалот за SPSS програмот е даден во книгата за кодирање (види слика 5), и вклучуваат објаснувања за тоа како да се кодираат податоците. Базите на податоци и од сите земји мора да бидат унифицирани, а координаторот мора да биде информиран за сите нови промени кои треба да се додадат во прашалникот (овие промени треба да бидат одделно кодирани) и за било какви модификации во вредностите на некоја од варијаблите на заедничките ICAST инструменти. Поконкретно, секој партнер треба да поднесе извештај до координаторот:

- за секоја модификација (ако има) направена во прашалниците
- доколку се даде код за секоја нова вредност (доколку ги има) на модифицирана варијабла

Квалитетот на кодирани податоци ќе биде проверен а) од страна на земјата/партнер со проверка на исправноста на кодирањето на случајно избран примерок б) од страна на партнерот и координатор со примена на **"descriptives"** и проверка на неточните вредности. Друга опција за проверка на квалитетот на кодирање е две независни личности да го спроведуваат кодирање на сите податоци, а потоа да се направи споредба меѓу двете кодирања со цел да се откријат сите недоследности.

q_18_pr		
588		
589		Value
590	Standard Attributes	Label
591		Measurement
592	Valid Values	.00
593		1.00
594	Missing Values	99.00
595		999.00
596		
597		
598		
599		Value
600	Standard Attributes	Label
601		Measurement
602	Valid Values	1.00
603		2.00
604		3.00
605		4.00
606	Missing Values	98.00
607		99.00
608		
609		
610		
611		Value
612	Standard Attributes	Label
613		Measurement
614	Valid Values	.00
615		1.00
616	Missing Values	98.00
617		99.00

ПОГЛАВЈЕ Ѓ. ПРАШАЊЕ НА ЕТИЧНОСТ И БЕЗБЕДНОСТ

Ѓ. 1 Етички прашања

Основниот предмет на истражувањето, наречен ЗЗД, е чувствително прашање чија етичка природа треба посебно да биде разгледувана. Безбедноста и добросостојбата на учесниците во истражувањето се од најголема важност.

“Законите во некои земји бараат, за можната злоупотреба или запоставување на децата, и постоењето на сомнение за тоа обврзно да бидат известени правните и социјалните авторитети. Исто така овие извештаи сами по себе можат да водат до кривично процесуирање на родителот на детето или преселба на детето од неговиот или нејзиниот дом.

Особено внимание треба да се даде на придонесот што ќе се добие од учесниците на истражувањето и добивањето на дозвола за информативна согласност.

Вклучувањето на децата во истражување во кое децата даваат информации кои пак можат да резултираат со ризик за другите, бара внимателно разгледување дали децата имаат капацитет да ја разберат информативната согласност. Треба да се нагласи дека многу истражувачки проекти биле спроведени според одредени етички правила, а се однесувале на изложеноста на децата на семејно или насилство во училиште. Овие етички правила, во суштина значат анонимно пополнување на прашалникот”. (ISPCAN, 2006а, стр.2).

ICASST-CH може да не се спроведе безбедно и според одредени етички принципи во некои земји каде има закони кои ја доведуваат во прашање доверливоста или ја ограничуваат детската автономност во давање на информации. Намера на ISPCAN е да обезбеди стандарден инструмент кој може безбедно и со примена на етички принципи, да се користи од истражувачот при неговото добивање на информации за искуствата децата (ISPCAN, 2006а, стр. 2-3).

“Законите кои се однесуваат на детската злоупотреба и институциите кои можат да интервенираат, варираат од земја во земја” ICASSTинструментот мора да биде користен под услов дека “мора да бидат осигурани детската автономија и доверливост”.

(ISPCAN, 2006a, стр.3). Сите Национални научни координатори на БЕКАН проектот се обврзале дека студијата ќе се спроведува стриктно според принципите на кодот за етичност за истражување со хумани учесници во врска со регрутирањето, учеството, дозволата и обезбедување на детска заштита во рамки на правниот, социјалниот и медицинскиот систем, каде студијата се спроведува. Исто така, **секој поединечен истражувач** е исто така одговорен за спроведување на студијата според одредените етички принципи на студијата; во секоја земја **научниот координатор**, заедно со **локалниот координатор/и** се исто така одговорни за етичкото спроведување на студијата од страна на нивниот тим.

Заради потребите на БЕКАН Проектот, беа востановени Централно Независно Советодавено тело (**Central Independent Advisory Board (CIAB)**) и 9 Национални Советодавни Тела- **National Advisory Boards (NAB)** составени од претставници на институциите на секоја земја. Тие се одговорни за проектот, како и два независни експерти за ЗЗД. Секое Национално Советодавно Тело е одговорно за ревизија на проектот и процесот пред спроведувањето на истражувањето, за мониторирање на етичките прашања во текот на целото истражување, за советување при потреба од корективни интервенции **Централното Независно Советодавно Тело** за етички прашања е одговорно за целосна супервизија на истражувањето и имплементација на етичките аспекти. **Централното Независно Советодавно Тело** се состои од 5 членови: Проф. **Kewin Brown** (Професор на форензична и фамилијарна психологија & директор на СЗО Колаборативниот центар за детско згрижување и заштита), **Donata Bianchi** (Институт Degli Innocent), **John Fluke**, (Director of the Child Protection Research Center, American Humane Association, Colorado), **Paul Durning** (Professor of Education Sciences at the University of Paris X Nanterre & Director of the Observatoire National de l'Enfance en Danger), and **Prof. Hans Grietens** (University of Groningen, The Netherlands). Методологијата на БЕКАН беше доставена за етичка ревизија до **Националното Советодавно Тело National Advisory Boards** за етички прашања кое пак беше формирано во секоја земја учесник, како и до **Централното Независно Советодавно Тело - Central Independent Advisory Board** за етички прашања. Како дополнување на веќе споменатите мерки секоја земја треба да достави протокол за истражување за етичка ревизија до Етичкиот Комитет. На крај, секој партнер треба да ја почитува Националната регулатива заради добување дозвола за влез во училиштата (пр. о предходно поднесување на барање од Министерството за образование и наука).

“Поради сложените предизвици поставени од етичките принципи (Не повредувај), добробитта, автономноста и респектот за волјата на учесниците, истражувачкиот тим треба добро да биде запознаен со етичките аспекти на истражувањето (ISPCAN, 2006a, стр.3). **Сите истражувачи треба да имаат основен тренинг за етиката на истражувањето**, како и да учествуваат во БЕКАН тренингот на истражувачи кој ќе биде организиран и спроведен во секоја земја.

Сите етички прашања кои ќе се земат во обзир, како и мерките кои треба да бидат превземени во секоја земја заради етичко спроведување на истражувањето како и поради заштита на безбедноста на учесниците и истражувачите се опишани (Поглавје Г1.17 и Г2.1-3) врз основа на Кодот на Етичност од Американската Психолошка Асоцијација (2002) и неговите амандмани од 2010².

Препорачано е секој партнер да го модификува поглавјето во нивниот “Водач за истражувачи” според нивниот Национален етички код; и покрај тоа што истражувачите кои ќе бидат вклучени во истражувањето треба да имаат барем основен тренинг за истражувачка етика, се препорачува посебен дел на Тренинг работилницата да биде посветен на ова прашање.

Г1.1 Приватност и доверливост

Мерките се превземаат заради заштита на приватниот карактер на интервјето и самопополнувањето на прашалникот, како и одржување на доверливоста на податоците и информациите добиени од учесниците во текот на собирањето на податоците и после (пр. анонимни прашалници, да им се објасни на учесниците дека не треба да дискутираат помеѓу себе или да си ги гледаат одговорите меѓусебно, собирање на прашалниците од една училница во големи пликови/кутии, приватни интервјуа-во присуство на трета личност). Повеќе информации има во “Водич за истражувачи” за секој двата методи на собирање (Поглавие Д1)

За да не се нарушат правата на учесниците, од витална важност да се информираат за **ограничувањата во врска со доверливоста** кои се дел од нашата студија (особено

² Accessed online at: <http://www.apa.org/ethics/code/index.aspx>, on 30 July, 2010.

кога податоците се собираат преку интервју); иако овие информации постојат во поканата до родителите, многу е важно истражувањето исто така, усно да ги информира учесниците пред собирањето на податоците, дека доверливоста ќе биде нарушена во случај кога "... нечиј живот е во опасност или ако вие сакате за зборувате со некој за прашања кои ве засегаат".

Ѓ1.2 Делумно прикривање

Делумно прикривање на учесниците беше одлучено да биде прифатено во рамки на БЕКАН истражувањето заради главната тема во студијата, затоа што тоа беше прифатено како оправдано и потребно; поспецифично, беше одлучено парцијално прикривање на вистинската цел на истражувањето заради избегнување на а) учесниците (родители и деца) да завземат одбрамбена позиција, што може да резултира со неискреност а) невалиден одговор, и б) предизвикувачот на детска злоупотреба и запоставување би можел да избегнува да учествува (или да не им дозволи на своите деца да учествуваат) во истражување опишано како студија на детска злоупотреба и запоставување.

Ова делумно прикривање ја нагласува уште повеќе обврската на истражувачите:

- Особено да го истакнат правото на учесникот да одбие учество (види поглавије Ф.1.3 и Ф.1.4)
- Да им се објасни на сите учесници, дека под специфични околности, истражувачите ќе мора да ја нарушат доверливоста која им ја ветице на учесниците (важно е истражувачот да биде трениран да го направи тоа на начин што нема да го вознемири учесникот за да после тоа одбие да учествува во истражувањето)

Делумното прикривање ја нагласува важноста од средба со учесниците како и информациите што мора да бидат понудени од секоја земја заради решавање на било кои (краткорочни или долгорочни) проблеми или други несакани психолошки последици кои може да се јават, поврзани со нивното учество во студијата. (види поглавие Ф.1.5).

Ѓ1.3. Право да се одбие и напушти истражувањето

Истражувачот мора да ги информира учесниците уште на почетокот на интервјуто и/или во тек на администрирањето на прашалникот, дека тие имаат право да одбијат учество во истражувањето, да одбијат да одговорат на секое прашање на кои тие не сакаат да одговорат и имаат право да го прекинат интервјуто/пополнувањето на прашалникот во секое време кога тие сакаат, без да мораат да дадат објаснување за тоа. Учесниците исто така треба да бидат информирани дека имаат право да "одбијат да учествуваат без никакви последици.

Нема несакани последици од изборот да не се учествува во истражувањето". (ISPCAN, 2006a, str.6).

Во случај на прекинување или одбивање да се учествува од страна на учесниците, истражувачот треба да се обиде да најде причина зошто личноста сака да го напушти истражувањето, ако е тоа можно како а) Во случај на прекинување или одбивање учество од учесникот, истражувачот треба да се обиде да ги најде причините зошто личноста сака да го напушти истражувањето, ако е тоа можно, како и б) причините за напуштањето можат да зависат од фактори/препреки кои можат (или мораат) да се откријат (пр. чувство на срам, страв од одмазна од запоставувачот, емоционален дистрес, предизвикан од поставените прашања и.т.н. в) и г) собирање на такви информации е многу корисно за понатамошни истражувања слични на ова. Тоа е многу важно иако истражувачите низ тренингот се советувани таа/тој тоа да го прави без било каков притисок врз учесникот кој сака да го напушти истражувањето.

Ѓ1.4 Информативна согласност

Етичките прашања на студијата се особени важни бидејќи: а) субјекти во студијата се деца и поради тоа информативната согласност за нивно учество во студијата мора да биде добиена од други лица (родител или старател) и б) во многу земји, ако некој е свесен или се сомнева дека детето е жртва на злоупотреба/запоставување, тој/таа мора да го пријави тоа до соодветните надлежни органи. Пријавата за детска злоупотреба треба да резултира со кривична постапка кон родителот/родителите или (друга личност) и/или да се одземе детето од неговата /нејзината фамилија. Затоа, треба да се обрне особено внимание кон етичките принципи на **Информативната согласност**.

Заради тоа што дозволата треба да се добие од родителите, мора да бидат дадени следните информации (низ пропратно писмо, информативна согласност, но и усно исто така до родителите:

- 1) Целта на студијата (со минимум на затајување, кое е оправдано), со очекувано времетраење и опис на постапката на изведување на студијата.

- 2) Анонимноста на добиените податоци (низ само пополнување и интервју)
- 3) Нивните права да одбијат да учествуваат или да го напуштат истражувањето
 - a. Во секое време
 - b. Без никакви последици
- 4) Кои се ограничувања на доверливоста
- 5) Со кој може да контактираат во врска со прашања поврзани со истражувањето, и да добијат можност да постават прашања и добијат одговори

Ѓ1.5 Дибрифинг

На крај при собирањето на податоците, истражувачите треба да ја разгледаат можноста да ги известат учесниците за се што тие сакаат да знаат за истражувањето и да превземат чекори да ги надминат евенуалните недоразбирања кои можат да се појават во врска со студијата. Истражувачката организација има обврска да ги отстрани сите несакани ефекти кои можат да се појават од страна на истражувачите.

Исто така, “ дете кое е вознемирено поради некои од прашањата при овој тип на истражување е ретка појава ” – според искуствата на ISPCAN- “ во инструментот има прашања за искуства кои можат да бидат болни или да го вознемират детето”. Детето “можеби ќе сака да зборува или да побара помош поврзано со некои искуства кои се вклучени во инструментот”. Истражувачот мора да понуди генерален или совет кон сите во врска со тоа како тие можат да добијат помош или кому да се обратат во врска со прашања што се наоѓаат во прашалникот” (ISPCAN, 2006a, p.6). Истото важи и за возрасните учесници. Од таа причина писмото на благодарност вклучува стандардна изјава: прашалникот може да содржи теми кои се вознемирувачки и ако било кој учесник има прашања во врска со овие теми може да контактира со сугерираната организација /служба и за разговара со некој или да побара помош (оваа организација може да биде истата со организацијата која го спроведува истражувањето или некоја друга- во зависност–од службите кои земјата ги има на располагање, како и соодветниот географски регион). Во врска со тоа секој истражувач ќе треба да има детална листа од сите достапни локални служби во случај таа/тој да имаат потреба да направат контакт.

Во секој случај учесниците треба да имаат контакт детали од организацијата која го спроведува истражувањето.

Ѓ1.6 Собирање на податоците & Прием

Покрај тоа што пополнетите прашалници се целосно анонимни, секој Национален Координатор ќе биде одговорен да ги чува податоците(двата поплнети прашалници и дата базата) на сигурно место и со ограничен пристап само до овластени службени лица за да осигура доверливост на податоците. Исто така мора да се осигура дека прашалниците и кодираните податоци не се поврзани со идентитетот на учесниците и дека само една или многу малку лица ќе имаат пристап до кодираните записи (каде некои лични информации мора да бидат вклучени од практични причини).

Пополнетите инструменти ќе бидат пренесени од училиштатот или домаќинствата до местото каде ќе бидат сместени податоците, од истражувачот до локалниот координатор на многу внимателен начин (види ги описот во Поглавје А.3 - “Водич на истражувачите”); Локалниот координатор ќе биде одговорен да ги собере сите пополнети (и празни) прашалници на т.н.“ден на собирање на податоци” и безбедно да ги пренесе во организацијата каде ќе бидат безбедно сместени. Во секоја земја одговорноста и планирањето за безбеден трансфер и складирање на комплетираните прашалници се договара со Националниот координатор.

Ѓ1.7 Опис на студијата во јавноста

Особено внимание е потребно да се обрне на начинот на кој основниот предмет на истражувањето ќе се објасни на училиштата и на јавноста како и на индивидуално ниво (пр. Професори/директорот на училиштето, личноста која ни ја отвара вратата во домаќинствата или ни одговара на телефон). Студијата треба да биде објаснета како: “студија чија цел е истражување на тема поврзана со здравјето на децата како и теми кои се однесуваат на раѓањето на децата и односите помеѓу децата и родителите”. Секогаш кога истражувачот ја објаснува студијата (на членови на заедницата и членови на јавни и приватни институции) треба примарно да ја има предвид **сигурноста на учесниците**. Секаде каде се поставува прашање за сигурноста, истражувачот може исто така да ги советува интервјуираните(дете или родител) да ја објаснуваат студијата на ист начин.

Ѓ 2. Прашање на безбедност

Ѓ 2.1 Супервизија и кризни интервенции

Истражувачот на терен треба да биде организиран во рамки на терен и придружуван од локалниот координатор (Senior Researcher). Во текот на секојдневната работа на студијата на терен локалниот координатор преба да биде достапен за комуникација и понатамошни инструкции (пр, по моб. телефон). Треба да бидат обезбедени и начини за транспорт доколку е потребно локалниот координатор да интервенира на лице место.

После завршувањето на секое собирање на податоци (пр, на вечер), на т.н. “Средба за надзор” /Супервизорска средба сите истражувачи треба да се сретнат со локалниот координатор; целта на оваа средба е двојна, една се однесува на методологијата и една на етичките прашања, како што се:

- a) да се идентификуваат и дискутираат сите потешкотии или непредвидени технички или административни проблеми со кои истражувачите можат да се соочат при секое собирање на податоци и начините да се избегнат или надминат истите во иднина; тоа ќе му овозможи на локалниот координатор да има секојдневен мониторинг на процесот на истражување (се препорачува координаторот да прави белешки на дневна основа за бројот и полот на субјектите кои се вклучиле во истражувањето од страна на секој истражувачки пар, во секоја училница; на овој начин ќе може да се идентификуваат –и можеби корегираат- сите можни грешки или несоодветности кои можат да се јават во родителско-детските прашалници),
- b) да се пријават и дискутираат сите сомнежи или откривања на детска злоупотреба и /или запоставување; за секој случај треба да се одлучи што да се прави понатаму (да се видат исто Ф.1.8 и Д 5, за начините на реагирање при случај на Д33)

Кризни интервенции: мора да биде направен план во случај на криза (при редок случај кој би се појавил) на терен, како на пр:

- ▶ Емоционален дистрес на учесникот во текот на интервјутото или пополнувањето На прашалникот: способноста за разрешувањето на ситуацијата зависи од специјалноста на секоја истражувач и неговата/ нејзиното искуство со ЗЗД, при тоа секој партнер има слобода да дизајнира стратегија за која мисли дека е најефективна за неговата/ нејзината земја. Како генерална стратегија се препорачува (во училницата) еден од истражувачите да го изнесе детето надвор од училницата и да поразговара со него за тоа што го вознемирило толку многу; истражувачот ќе остане со детето се додека тоа не се смири и ако е потребно ќе викне додатна помош (пр. Локалниот координатор, клинички детски психолог ако е достапен, или психологот од училиштето). Во случај на интервјуирање, се прекинува интервјутото и ги следи чекорите објаснети погоре; интервјуерот може да продолжи или не и тоа зависи од желабата на детето. Во двата случаи, истражувачите нема да го остават детето пред да се сигурни дека таа/тој е сигурно и смирено; исто така тие треба да се осигураат дека детето е информирано за контакт деталите во врска со истражувачката организација, ако има потреба да исконтактира со нив. Во случај детето да открие дека е злоставувано или било злоставувано во минатото, треба да се следи процесот опишан во следното поглавие.
- ▶ **Агресивно однесување на родителот или на друга личност:** истражувачите треба да знаат кои специфични чекори треба да ги превземат во случај на несакан, но исто така редок случај да се најдат себе си во опасност или ако тие мислат дека детето е во голема опасност (пр. Да повикаат полиција или друга агенција). Овој процес треба да биде испланиран во секоја земја врз основа на ситуацијата, и исто така и на националното или на регионално ниво (види поглавје Ф.3) Генерални мерки за заштита што треба да бидат преземени за заштита на безбедноста на истражувачите (пр. активирање, на тивок тон, мобилен телефон на истражувачот во текот на собирањето на податоците; листа на корисни телефони; Локалниот координатор секогаш треба да ја знае локацијата на истражувачот) се опишани во соодветната секција на прирачникот. Како генерална стратегија, е укажано дека секој партнер треба да ги запознае истражувачите со оваа тема без да ги заплашува дека не треба да очекуваат дека некој од нив ќе биде изложен на сериозна опасност во текот на собирањето на податоците. Тие треба да се советуваат да не одговараат со агресивност кон секој кој ќе покаже агресивност кон нив и дека тие мораат коректно на проценат дека се во опасност заради следење на постапката како тоа е опишано.Ѓ

Ѓ 2.2 Начин на реагирање при откривање на случај на ДЗЗ

Како треба да реагира истражувачот кога при собирањето на податоците ќе открие (тежок) случај на ДЗЗ, или ако во текот или после собирањето некој побара помош, е прашање кое сериозно треба да биде разгледано. Обврската на истражувачот и истражувачката организација за да ги пријават сомнителните или детектираните случаи на ЗЗД врз основа на националните закони, варира од земја до земја, генерално правило е, секоја земја, националниот координаторот на БЕКАН и истражувачите точно да ги следат националните закони, како и принципите на етичкиот код. Некои принципи и мерки кои се заеднички за сите земји, мора да бидат почитувани од сите. Тоа се:

Напишана референца (известување) постои во секое писмо на благодарност во врска со локалните служби и /или организациите кои ја спроведуваат студијата; особено внимание треба да биде посветено во писмото на благодарност да не се вклучуваат информации кои ќе ја загрозат безбедноста на можната жртва на злоупотреба.

- **Мора да се** воспостават во секоја земја **стандардизирани одговори (види го поглавје "Водичот за истражувачи")** и реакции (на регион) **од страна на истражувачот**, во случај детето да пријде и побара помош
- Помладиот истражувач треба да биде во пар со поiskusен истражувач, искусен клиничар треба да биде на располагање во случај да треба негова/нејзина помош
- ▶ На почетокот на студијата (или дури и после тоа) треба да се воспостави (по пат на посета на истражувачите и/или координаторот) добра врска со компетентните служби за поддршка; информирајте ги професионалците во овие служби за истражувањето и побарајте нивна помош заради потребата од интервенирање од нивна страна (при повик) (оваа активност исто така ќе овозможи креирање и/или подобрување на соработката помеѓу WP3 и WP4 (работниот пакет 3 и 4). Ако се појави случај на ДЗЗ, пред да се повикаат локалните авторитети или служби треба неформално да се соберат почетни информации од одговорниот професор или директорот на училиштето. Во повеќето случаи, училишниот персонал може да даде важни информации од интерес за истражувањето, но мора особено да се внимава да не се наруши доверливоста.
- ▶ Треба да се биде особено внимателен по прашањето на доверливоста особено во врска со гореспоменатиот процес *Be extremely cautious of issues of confidentiality.*; треба да се избегнува билко какво поврзување на случајот со јавноста особено со нерелевантни служби или субјекти во училиштата или локалната заедница. Истражувачот на терен треба да биде точно опоменет и обучен за зачувување на доверливоста од можни пријави и собирање на било какви информации од неовластени субјекти или служби.
- ▶ Треба да се внимава учеството на членовите на БЕКАН тимот да се сведе на минимално вклучување во случајот со раководење на евентуален случај на ЗЗД да се обезбеди помош при вклучување на соодветни компетентни локални служби и организации во справувањето со случајот.
- ▶ Ако случаи на ЗЗД се пријавени директно на БЕКАН истражувачот, обидете се да одржите постојан (но воздржан) интерес за водењето на целиот случај и третман (пр. третман спроведен од одговорни професионалци на локални служби и организации за да се утврди исходот од извештајот – одржување на контакт директно со семејството или со жртвата треба да биде многу внимателно проценет или можеби избегнат-особено во земјите каде Истражувачките организации не се специјализирани за да се справат со случаи на детска злоупотреба).
- ▶ Избегнувајте да дадете јасни или недоволно јасни, нереални ветувања на детето или на неговото семејство во продолжување на грижата и поддршка во случаи кога тоа не е реално.
- ▶ Почитувајте ја постоечката национална легислатива или Националниот етички код кои се обврзни и за истражувачите и/или за професионалците (пр. психолози, психијатри, социјални работници); истражувачот мора внимателно да го направи истото, но не заборавете дека лицето кое ги супервизира истражувачите е подеднакво одговорно заедно со нив за етичкото спроведување на сите аспекти на студијата.
 - Ако не е дефинирано со закон, треба да се обрне особено внимание за да се осигура дали е јасно дефинирано, чија задача е да одлучи ако е пријавен случај на ЗЗД, кој да го предаде извештајот, како и на која служба и преку каква постапка случајот треба да биде пријавен.
- ▶ Реакцијата кон пријавите на ЗЗД треба да бидат прилагодени спрема а) националната легислатива за пријава на ЗЗД б) достапноста на соодветните локални извори и в) капацитетите и ресурсите на земјата да се справат со индивидуални случаи на ЗЗД.

- ▶ Истражувачот мора да го пополни соодветниот дел во Формуларот за извештај во врска со случај на ЗЗД (сомнителен или откриен)
 - Треба да се проверат случаите на пријава на ЗЗД од страна на истражувачот
 -

Како да реагирате во случај на откривање на случај на ЗЗД: потребно е да се воспостави контакт со локалниот ЦСР кој е надлежен за пријавување на случаи на ЗЗД. Натаму Центарот обезбедува процедури и презема контакти со семејството и училиштето во испитување на случајот.

Дали е потребно да се пријавуваат сомнителни случаи на ЗЗД? За сомнителни случаи на ЗЗД, повторно треба да се извести Центарот за социјална работа, кој натаму решава дали ќе преземе нешто или не.

Ѓ.2.3 Безбедност на учесниците и истражувачите

Безбедноста на учесниците (но, исто така и на истражувачкот тим) е од голема важност во студии кои истражуваат сензитивни прашања, како што е злоупотреба.

Вие треба да ги преземете сите безбедности мерки (безбедносен план) и мора да вложите многу напор за да истражувачкиот тим биде што подобро подготвен да не ги изложува учесниците (или себеси) на каква било опасност, но исто така да бидат способни соодветно да одговорат на опасност со која би се соочиле во текот на студијата; во исто време, вие треба да бидете многу внимателни да не ги исплашите вашите истражувачи со можноста да бидат изложени на (голема) опасност.

Некои **генерални мерки**, кои сите земји ќе ги усвојат и/или адаптираат се следниве:

Во секоја земја треба да се усвои внимателен/систематичен безбедносен план (по можност **по географски региони**) пред почетокот на студијата, со цел да се предвиди секоја можна опасност и/или криза, истражувачите да бидат спремни –и способни- да се справат со нив, ако тие се појават. Покрај тренингот на истражувачкиот тим како да го следат безбедносниот план, врз основа на тој план ќе се направат **две карти** (за секој географски регион кој е покриен со студијата) и ќе се дадат на истражувачите, за да ги носат со себе секогаш кога се во регионот.

- Првата карта ќе содржи **“корисни броеви”** кои ќе се користат при итен случај (пр.од полиција, амбуланта, координаторот, клинички психолог на повик, ко-истражувач) додека,
- Втората карта ќе содржи **“извори на помош”** каде злоупотребената индивидуа која ќе бара помош ќе биде упатена од истражувачот (најчесто до локалните служби кои се способни да обезбедат поддршка на децата жртви на злоупотреба и /или запоставување и возрасните, жртви на насилство од интимниот партнер или друг вид на семејно насилство; координаторот мора да контактира со професионалци од овие служби на почетокот на студијата –или порано).

Не само од практични, методолошки и етички причини, исто така и од безбедносни причини, **истражувачите мораат секогаш да бидат во пар**; тие се исто така упатени да работат со активирани мобилни телефони (на тивок тон) во случај да имаат потреба да ги искористат; исто така координаторот **мора да биде постојано свесен за локацијата на истражувачите** (повеќе информации има во поглавие А.3 и Д.9 во “Водичот за истражувачи”).

На **заедничките состаноците**, кои ќе се одржуваат на дневна база, ќе се разгледуваат и мерките за подобрување на безбедноста на учесниците во истражувањето и на самите истражувачи, како што ќе се разговара за секој случај на сомнителен или идентификуван случај на злоупотреба и/или идентификуван ризик, како и одлучите што ќе се превземат во врска со справувањето со нив.

Ѓ.3 Што да се направи ако....

Што да се направи ако истражувачот:	
не се чувствува сигурно за да праша /или биде прашан	Истражувачот/интервјуерот кој не се чувствува сигурно за прашања како што е злоупотребата ќе има големи потешкотии

ваков тип на прашања?	кога ќе треба да ги формулира одредени прашања, како и да им одговори на прашања на децата во училницата, што може да влијае врз одговорот на децата; таа/тој можат исто така да имаат несоодветно однесување кога децата ќе им пријдат заради откривање на нивна злоупотреба и барање на помош. Истражувачот мора да се чувствува сигурно со оваа тема и не смее да биде лесно изненаден. Во спротивно, би бил потребен дополнителен тренинг и спроведување на повеќе од две замислени интервјуа и самопополнувачки прашалници со деца и родители. Истражувачот, исто така треба да биде искрен после спроведувањето на овој процес и да се изјасни пред координаторот дали е спремен/а да учествува во студијата. Тој/таа треба да бидат добро супервизирани во тек на замислената фаза и ако и понатаму не се чувствува сигурно, треба да биде сменет/а.
Не е многу искусен(или воопшто не е) по прашањето на ЗЗД?	Истражувачот мора да посетува дополнителен тренинг курс за прашањето на ЗЗД.
Не ги следи чекорите предвидени или превзема “иницијативи” на своја рака?	Во таков случај истражувачот треба да биде исклучен од истражувачкиот тим и заменет со друг, ако е тоа можно.

Специфични инструкции, исто така треба да им се дадат на истражувачите за да знаат како да реагираат кога се соочуваат со некоја од следните ситуации (Поглавје Д.10 од “Водич за истражувачи”):

Што да се направи ако детето:

- одбие да го комплетира прашалникот (заокружува “Не” во детскиот формулар за согласност)?
- Бара да го пополни прашалникот во училницата, но родителот НЕ дозволил?
- Открие ЗЗД искуство во неговиот/нејзиниот анонимен прашалник или со личен контакт?
- Открие тешка злоупотреба но го моли истражувачот да не кажува никому?

Што да се направи ако професорот:

- Инсистира да биде присутен во училницата додека се пополнува прашалникот?
- Бара од истражувачот да и/му го даде прашалникот да го чита или да го задржи?

- Показува негативен став кон темата или кон истражувањето или кон истражувачите
- Се жали дека не бил информиран во врска со истражувањето?
- Открива случај (сомнеж) на ЗЗД дома или во училиштето?
- Открива случај на ЗЗД, но сака ја задржи неговата/нејзината анонимност?

Што да се направи ако родителот:

- Го бара истражувачот со поплаки за содржината на некои од прашањата?

REFERENCES

American Psychological Association. (2002). Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct. Washington, DC: American Psychological Association

International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect. (2006a). ICAST-C - The ISPCAN Child Abuse Screening Tool-Child Version: Manual and Proposed Guidelines for Pilot Administration.

International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect. (2006b). ICAST Parent Interview: Procedures Manual and Field Test Guide for Investigators & Project Managers.

**БАЛКАНСКА ЕПИДЕМИОЛОШКА
СТУДИЈА ЗА ЗЛОЗЛОУПОТРЕБА И
ЗАПОСТАВУВАЊЕ НА ДЕЦА**

FP7 DG-RESEARCH [Contract No: HEALTH-F2-2009-223478]

ВОДИЧ ЗА ИСТРАЖУВАЧИ

ПОГЛАВЈЕ А. ОБВРСКИ И ПОДГОТОВКА НА ИСТРАЖУВАЧИТЕ

А.1 Квалификации на истражувачот

Истражувачите се срце и душа на студијата, а особено ако студијата се соочува со ваква сензитивна тема како злоупотреба на деца или со прашања кои засегаат “семејни работи” како што се семејните односи. Децата како и возрасните може да не се чувствуваат пријатно со учество во студијата или да се отворат и да разговараат за нивните лични искуства со истражувачите. Тие би можеле да не се чувствуваат удобно зборувајќи на чувствителна тема со личност од одреден пол (обично, со личност од спротивниот пол).

Ве молиме проценете ги следните прашања за себе заради тоа да се проверите колку добар истражувач можете да бидете: Добар истражувач за БЕКАН мора (ISPCAN, 2006а, стр.4-5):

- 1) **Да верува во важноста на студијата**
- 2) **Да се чувствува удобно со главната тема на истражувањето и да не може да биде лесно изненаден**
- 3) **Да биде запознаен со локалните обичаи на учесниците**
- 4) **Да може лесно да развие релација со различни типови на луѓе (со различно едукативно ниво, социоекономски статус, личност)**
- 5) Да биде апсолутно запознат со истражувачките инструменти со процедурата на студијата
- 6) Да биде внимателен во следењето на чекор по чекор на ЦЕЛА востановена процедура на истражувањето (спроведувањето на прашалниците, можните објаснувања и одговори на прашања, забележани одговори, да побара помош, и.т.н)
- 7) Да биде способен да остане **неутрален и да не осудува**; да не настапува како “советник” кон учесниците во студијата (особено во текот на интервјутото, но исто така и во текот или после самопополнувањето)
- 8) Да биде одговорен; да може и /или
 - a. Да го следи процесот точно според инструкциите
 - b. Да припреми соодветен и прецизен извештај во врска со процесот
 - c. Почитување на доверливоста
- 9) Да биде добро **информиран за законите**, за нејзината/неговата обврска во врска со пријавување на случаи на злоупотреба и достапните извори на помош за да биде способен а) да добие соодветни информации и/или ветувања б) да не ја става во понатамошна опасност жртвата барајќи помош од неа/него
- 10) Да биде внимателен да не се доведва во опасност себеси и безбедноста на учесникот.

А.2 Запознавање со инструментите

Сите истражувачи треба да бидат запознаени со целокупната постапка што треба да се следи во текот на студијата, како и со инструментите; во случај на интервјуирање истражувачот треба да биде запознаен со инструментите поради уште една причина: за да може да ги чита прашањата и за да ги забележи одговорите, лесно, брзо и природно.

После тренингот а пред студијата, истражувачот треба да ги исполни обврските—**после работилницата**, што вклучува спроведување на пилот собирање на податоци со двата метода самопополнување и интервју со вистински деца и родители за да се запознае со инструментите и со процесот што треба да биде следен. Треба да биде даден ICAST-CH и ICAST-P прашалници на децата и родителите по пат на а) самопополнување (од барем 2 деца и 2 родители) and б) структурирано интервју (со барем 2 деца и 2 родители). После проверувањето на квалитетот на пополнувањето, треба да се пополни Формуларот за извештај (Анекс 2а и 2б) и да се учествува во сесијата за консултирање со своите тренер(и), каде ќе се пријават сите потешкотии со кои би можел да се соочи во текот на собирањето на податоците. После тоа, истражувачот мора да ги кодира собраните податоци на дадениот SPSS образец (оние истражувачи кои ќе бидат одредени за тоа).

Истражувачот исто така треба да има на ум дека во текот на студијата **сите истражувачи** мора да се **ОДНЕСУВААТ КАКО ЕДЕН** во врска:

- Како ќе ја презентира студијата пред учесниците(и во јавност)
- Како ќе ги презентира инструкциите и како ќе го спроведе интервјутото
- Како ќе одговори на барањата на учесниците за појаснување
- Како ќе известува во врска со напредувањето на процесот на дневните состаноци
- Како ќе ја зачува доверливоста
- Како ќе се справи со критичните прашања или откриени случаи на ЗЗД
- Како ќе ја чува сопствената безбедност и безбедноста на учесниците.

А.3 Чекор по чекор опис на “типичен ден на истражувач на терен”

“Типичен ден на истражувач на терен” трае повеќе од 24 часа на ден; тоа значи дека секој истражувач има пред- и после- собирањето на податоци обврски, нешто што не може да се исполни во еден ден. Во следниот дел се опишани чекор по чекор сите обврски по редослед за собирање на податоци од учениците и нивните родители по пат на самопополнување како и спроведување на проверка на пополнувањето, известување и учество на **Заедничките состаноци/состаноци за супервизија**.

1. Денот пред собирањето на податоците

- 1.1. истражувачот ќе добие од координаторот на истражувањето материјал потребен за следниот ден
- 1.2. врз основа на листот за проверка (види стр. XX), истражувачот треба да провери дали ги има сите материјали што ќе бидат потребни
- 1.3. истражувачот треба да ја лоцира на карта точката на дестинација и ќе ги организира трошоците за патувањето (ова е особено важна точка, особено кога е потребно повеќе истражувачки парови да патуваат возило, што е и најекономична опција). Исто така, овој чекор може да дго превземе оној кој ќе биде “возач” на групата (кој исто така може да биде еден од истражувачите)
- 1.4. да се договори местото и времето каде тимот треба да се сретне следниот ден, така што следниот ден тимот ќе дојде порано од договорениот состанок во училиштето.

2. Денот на собирање на податоци во училиштето

- 2.1. истражувачите треба да дојдат на време, за да не случи закаснување на целокупната постапка поради нив
- 2.2. истражувачот треба да ги следи со апсолутна прецизност и без отстапување сите чекори на процесот за кои е обучен. (види стр. XX)
- 2.3. најбрзо што може, истражувачот треба да направи белешки за сите согледувања кои треба да придонесат на процесот на истражување (пр. прашања кои биле прашани, а на кои истражувачот не можел да одговори, бидејќи немало достапни дефинирани/ договорени одговори, ако има нешто во постапката што предизвикува тешкотија, “чудно” однесување кое се забележало кај некој од учениците, професорите или директорот на училиштето), трудејќи се во исто време да ја зачува приватноста на вашите белешки.
- 2.4. додека истражувачите се движат од школо во школо, треба секогаш да го имаат на ум сигурниот транспорт на прашалниците (комплетирани или празни). Ако е можно, истражувачот треба во себе да ги чува само прашалниците за одредено училиште, а останатите прашалници треба да останат во автомобилот. Пред да ја напуштите училницата/училиштето истражувачот треба да провери и потврди дека:
 - не заборавил ништо (корисно е да ја користи својата листа за проверки, додека целиот процес не стане автоматски)
 - кој од двајцата истражувачи ги има прашалниците
 - дека истражувачите ги добиле информативните согласности (во случај да се собираат од страна на училиштето)
 - истражувачите не треба да дискутираат на теми поврзани со истражувањето или собраните информации, додека е во јавност или додека патува.
- 2.5. **после собирањето на податоците од сите училиштата**, истражувачите мораат што побрзо да ги вратат прашалниците на безбедно место (во хотелот каде престојуваат ако работат во регион оддалечен од нивната канцеларија или во канцеларијата) каде заедно со истражувачот треба да ги проверат и класифицираат прашалниците по класови како и да ги комплетираат формуларите за извештај (Анекс 2а) за секој клас. Истражувачите треба исто така :
 - кои треба да се забележат да го проверат пополнувањето на прашалниците за да се идентификуваат некои можни проблематични точки во делот *забелешки од прашалниците од формуларот за извештајот* (анекс 2а) (водејќи притоа сметка дека забелешките се прават за прашалникот со кодот кој е потребен) за да се известат и дискутираат подоцна, на средбата со координаторот. Во случај да се регистрирани прашалници кои не се валидни(пр. детето очигледно го пополнувало прашалникот од забава) мора исто така да се регистрираат нивниот код.
 - Се пополнуваат останатите делови од формуларот за извештај (анекс 2а) кои се поврзани со ICAST-CH. Особено внимание е потребно при пополнувањето на последниот дел, каде истражувачите треба да нагласат откриен/и случај/и на ЗЗД (откриени низ прашалниците или лично).

- Истражувачите треба да ги класифицираат прашалниците по училишта и училници и да ги остават на сигурно место, додека не се соберат и прашалниците од родителите.
- Се собираат празните ICAST-CH прашалници за да се дават на координаторот (истражувачот треба да даде извештај по клас, да ги изнесе причините зошто прашалниците останале празни, пр. одбивање или отсуство на ученик/ци, ученици кои биле отсутни во одреден ден или ученици кои престанале да го посетуваат училиштето. Истражувачите треба активно да учествуваат на Средбите за супервизија со координаторот.

3. Прва средба за супервизија. Присуството на истражувачите на сите средни е ОБВРЗНО, така што тие мораат:

3.1. да дадат извештај за текот на процесот и сите проблеми со кои можат да се соочат во текот на собирањето на податоците или сите проблеми кои можат да произлезат од собирањето на прашалниците.

3.2. истражувачите мораат да дадат извештај за секој откриен или сомнителен случај на детска злоупотреба кој ќе биде дискутиран и одлуките што ќе се донесат во врска со справувањето со секој случај.

3.3. истражувачите треба да го предадат секој празен прашалник кој го имаат и да дадат извештај за причината зошто прашалниците останале празни, за да бидат забележани

3.4. истражувачот треба да го добијат материјалот за следниот ден и да организира собирање на податоците од училиштата (Чекор 1.1 - 1.4) но и на чинот на собирање на родителските прашалници од претходниот ден.

- Во случај кога собирањето на ICAST-P е превземен од друг истражувач кој не бил во училницата претходниот ден, таа/тој мора да има листа која ќе ги вклучува **кодовите** од прашалниците кои треба да се соберат од секоја училница. Тоа ќе и/му помогне да организира алтернативен план за собирање на прашалниците до оние родители, кои од одредени родители, не ги пополниле прашалниците на договорениот ден но сакале да ги достават (пр. таа/тој ќе може да договори прашалникот да биде пратен по пошта или да ги земе контакт деталите од родителите а да може истражувачот директно да комуницира со нив).

4. Следниот ден од собирање на податоците од училиштето истражувачот мора:

4.1. да ги земе родителските прашалници (од личноста во училиштето или од самите ученици, во зависно од договорот од чекор 3.4)

4.2. да контактира (ако има контакт податоци), со родителите чии прашалници не се вратени за да ја провени намерата да ги пополнат или не и да направат нов договор за нивно собирање; истражувачот можеби ќе треба да да го посети домот за да направи интервју со родителите или за да го земе пополнетиот прашалник)

4.3. истражувачот треба да направи пар од секој детски прашалник (ICAST-CH), со прашалникотод неговиот/нејзиниот родителскиот прашалник (ICAST-P).

4.4. да го провери пополнувањето на ICAST-P прашалникот за да се идентификуваат проблематичните точки кои пак треба да се регистрираат во формуларот за извештај (анекс 2а). Исто така треба да се забележи и кодот на секој прашалник кој изгледа невалиден (пр. одговорени многу малку прашања)

4.5. да се забележи кодот на родителскиот прашалник ICAST-P кој не бил вратен и да се забележи било која информација достапна во врска со тоа (пр.ако се знае причината за одбивањето или понатамошната комуникација со родителите и резултатот од тоа)

4.6. да се остават прашалниците на сигурно место ако се очекуваат повеќе родителски прашалници (ако собирањето на прашалниците е завршено се прашалниците се доставуваат на координаторот во текот на следната средба)

4.7. Да ги собере сите празни ICAST-P прашалници за да се однесат кај координаторот (истражувачот исто така треба да припреми извештај за причината поради која прашалниците останале празни (одбивање или друга причина која истражувачот ја дознал)

4.8. Истражувачот треба да гиполни останатите полиња на формуларот за извештај (анекс 2а) кои се поврзани со ICAST-P.

5. Средба за супервизија: Во втората и секоја следна средба:

5.1. Чекорите 3.1-3.4 се повторуваат за нови ICAST-CH прашалници, но исто така и за ICAST-P со родителите на децата од претходниот ден

5.2. Секоја училница каде поделбата на е ICAST-P прашалникот е завршена, пополнетите дете-родител прашалници се носат до координаторот заедно со соодветниот извештај; погрижете се да поделите по еден пакет од клас, вклучувајќи ги сите ICAST-CH и -P и извештај за овој клас. Ова соодветно обележување ќе се користи за да не се мешаат различни пакети меѓусебе.

5.3. Траењето на еден “типичен истражувачки ден” е нешто пократок кога податоците се собираат по пат на структурирано интервју, кога податоците се добиваат од детето или неговиот/нејзиниот родител во исто време; тоа значи дека проверката, известувањето и поделбата на прашалниците може да биде направена на средбата за супервизија која ќе се одржи истиот ден кога се собираат податоците. Сите обврски и чекори за пред и после собирања на податоците се опишани погоре.

A.4 Материјал потребен за време на собирањето на податоците

Пред да одат на терен заради собирање на податоците, секој пар од истражувачи мора да има потребниот материјал за тој ден; ве молиме проверете и осигурајте се дека имате сè што е на листата подолу на табела 1а и 1б.

Табела 1а. Листа за проверка за истражувачот

Собирање на податоци од училиштата (Само-пополнувачки прашалници)		
1		План за закажување на состаноци со школото (дата и време), адреса на школото и детали за групата што ќе се истражува
2		Список на училишта во регионот со евентуална мапа за регионот што ќе биде посетен и контакт со секое училиште
3		Мојот план во врска со студијата
4		Официјално писмо
5		Пенкала (најмалку две)
6		Еден пакет со материјали на клас кој ќе содржи: Копии од ICAST-CN споени со Родителски плик Писмо на благодарност за учениците Голем плик/кутија
7		
8		
9		
10		Материјал за демонстрација Флипчарт со скалите за одговор Касета Примерок од пликот за родителите
11		
12		
13		А Список и карта со локални сервиси (извори на помош во специфични подрачја)
14		А Список со корисни телефонски броеви
15		Мој мобилен телефон (активен, но на тивок тон)
16		Формулар за извештај(и) (Додаток 2а)
17		Моја копија од “Видич за истражувачи”

Табла16. Листа за проверка на интервјуерот

Собирање на податоци во домот на учесникот (СТРУКТУРИРАНО ИНТЕРВЈУ)		
	1	План за закажување на состаноци со школото (дата и време), адреса на школото и детали за групата што ќе се истражува
	2	Мапа за регионот што ќе биде посетен и контакт со секое училиште
	3	Моето движење во текот на студијата
	4	Официјално писмо
	5	Пенкала (најмалку две)
5		
	1. Истражувач (Родител)	2. Истражувач (Дете)
6	Информативно и писмо на благодарност	Информативно писмо + детскаи
7	ICAST-P	Формулар за согласност
8	Карти за интервјуирање за родителот	ICAST-CH
9		Писмо за благодарност
		Карти за интервјуирање за детето
10	Карта со локални служби (извори на помош во специфичните региони)	
11	Карта со корисни телегонски броеви	
12	Мојот мобилен телефон (активиран на тивок тон)	
13	Мојот формулар за извештај (Анекс 2б)	
14	Мојата копија од “Водич за истражувачи”	

ПОГЛАВИЕ Б. СПРОВЕДУВАЊЕ НА СТУДИЈАТА

Пред посетата на теренот за собирање на податоци мора да се нагласи дека **точно пополнување на кодот** (идентичен код за секој пар родител – дете прашалник) е од особена важност, бидејќи ако прашалниците не се спојат по ист код нема да биде можно да се направи пар од нив и двата прашалника ќе треба да се исклучат од анализата на податоците од примерокот на парови. Од таа причина кодот треба да биде ставен пред спроведувањето на интервјутото и пред дистрибуцијата на прашалниците на учениците (истражувачот мора да биде многу внимателен и да се осигура дека дал на ученикот и родителот прашалници кои имаат ист код).

Исто така **на учесниците треба да им се нагласи** дека искрените одговори се многу важни и дека собирањето на некорисни информации е едноставно губење на време и што е уште поважно ги изменува резултатите од студијата. Ова може, исто така да биде постигнато со подвлекување на слободата на учесникот да го одбие одговарањето на прашањата на кои не сака да одговори, како и фактот дека нема точни или грешни одговори и дека единствена важна работа е нивното лично мислење или искуство.

Б.1. Сампополнувачки прашалник

Интерументите ќе бидат поделени на групи од деца во исто време по класови на начин што одговорите на децата ќе бидат анонимни. Чекорите што треба да се следат се:

► **Чекор 1:** Информирајте ги учениците во врска со студијата и поделете им ги Родителскиот информативен лист и Информативната согласност (за учество на детето во студијата; ова може да биде направено исто така и од училиштето или од истражувачот

► **Чекор 2** (пред договореното време пр. 1-3 дена): Собирање на Формуларите за информативна согласност³ → идентификација на одбивањата → дистрибуција на учениците кои имаат родителска согласност (активна или пасивна) прашалници⁴ и плик со прашалник за нивните родители (што мора да биде со истиот код како и детскиот прашалник), заедно со информативното писмо и нивните активни Информативни согласности → собирање на податоци

► **Чекор 3** (следниот ден): Собирање на родителските прашалници. Ова може да биде направено на два начини:

○ Истражувачот (ако е можно истиот кој ги собирал податоците во истиот клас ќе го посети повторно училиштето следниот ден за да ги собере пликите со родителските прашалници од учениците (втора посета ќе биде потребна ако некое од децата – или родители ги заборавиле прашалниците дома; поинаков начин на добивање на родителските прашалници може да биде договорен во секој поединичен случај).

○ Истражувачот исто така може да ги собере родителските прашалници од нивните домови, во случај ако тој добие повик од нив.

Б 1. 1 Инструкции за самополнувачки прашалник

Ова поглавје ги дава инструкциите кои се однесуваат на тоа како истражувачот да се однесува во текот на собирањето на податоците во училиницата. Постои јасна препорака, **во текот на собирањето на податоците само двата истражувачи треба да бидат присутни во училиницата** и никој друг на пр. професорите, директорот на училиштето. Не треба да се дозволи професорот да биде присутен во училиницата во текот на пополнувањето, љубезно но јасно.

Истражувачот мора да дојде во секое училиште на денот кога е договорена средба за собирање на податоците а) пред времето на договорената средба, б) да го носи својот план за движење и с) да го има целокупниот потребен материјал. Пред се истражувачот треба да ја **посети канцеларијата на директорот**, за да го договори секое претстојечко прашање, како и да биде однесен во класовите.

Чекор 1: Истражувачот треба да ја претстави целта на студијата и да ги покани учениците да учествуваат а) без да прави било каков притисок врз нив б) без, исто така пренагласено потенцирање на можноста за нивно неучествување во студијата. Пред да се поделат прашалниците на учениците истражувачот мора да ги запамети следниве изјави (заради потребата од инструкции до учениците усно да им се пренесе истото, без читање):

³ Информативната согласност побарана од родителите ќе биде пасивна ако формуларот не се добие назад во договорениот рок и се смета дека родителот нема забелешка нејзиното/неговото дете да учествува во студијата.

⁴ Во случај да има одбивања од родителите истражувачот треба го прифати одбивањето на родителот и евентуално да ја дознае причината за тоа. Исто така да се информира кај училишниот психолог/педагог околу нивните сознанија во врска со одбивањето на учество на конкретниот ученик.

Добро утро; моето име е _____ и ова е мојот колега _____; ние сме од <име на организацијата и регионот>. Причината поради која сме ние тука денес е спроведувањето на студија со деца на ваша возраст во врска со факторите кои можат да влијаат на животот на децата како и на нивното физичко и ментално здравје и благосостојба. Оваа студија се спроведува во повеќе региони од Република Македонија а истовремено се спроведува во други 8 балкански земји. Затоа, ние денес сме тука да ве замолиме да одговорите на некои прашања во врска со работите што понекогаш возрасните им ги прават на децата и адолесцентите и кои можат да ги повредат или да ги натераат да се чувствуваат непријатно..

Чекор 2: објаснете што е вклучено во родителските пликови и што родителите треба да правата со тоа (користете го материјалот од родителските пликови за демонстрација).

Во меѓувреме, ние ќе ви ги дадеме вашите прашалници * и запечатен плик кој денес мора да го дадете на еден од вашите родители или старатели или на личноста која се грижи за вас.
Пликот содржи информативно писмо за вашите родители, лист што тој/таа треба да го пополни и прашалник. Последните два пополни листа треба да ги вратите назад.

Чекор 3: истражувачот треба да објасни како ученикот ќе ги пополни скалите со користење на флипчарт. Постои јасна препорака да им се објасни на учениците како да го поплнат прашалникот со употреба на подготвен флипчарт - кој ќе биде поставен на таблата или на ѕидот со проектор со постоечките опции за одговор и како да се пополни скалите со користење на прашање како пример (види ја сликата 1.)

Прашалникот кој ве молиме да го пополните не е тест. Нема “точни”или “грешни”одговори. Вие треба да се обидете да ги одговорите прашањата најдобро што знаете.
Сега јас ќе ви објаснам како да го пополните прашалникот: повеќето од прашањата ве прашуваат дали некој во вашето семејство или некој друг ти направил нешто тебе ; на пример дали “ти објаснил тебе зошто нешто е погрешно”. Ако тоа никогаш не ти се случило во твојот живот, ќе го обележиш тоа квадратче. Ако ти се случило, ти ќе ја обележиш една од сините кутии.Ако тоа се случило во текот на последната година (се однесува на последните 12 месеци)ќе обележиш една од овие кутии кои кои означуваат колку пати ти се случило тоа.

- Ова квадратче ако се случило еднаш или двапати годишно
- Ова квадратче ако се случило 3-5 пати, што значи неколку пати во годината
- Ова квадратче ако се случило 6-12 пати, што значи еднаш месечно или на два месеца
- Ова квадратче ако се случило 13-50 пати,што значи неколку пати месечно

Во текот на последната година (последните 12 месеци)					Не во последната година, но се случувало порано	Никогаш во мојот живот	Не сакам да одговорам
1-2	3-5	6-12	13-50	повеќе од 50			
Еднаш или двапати во годината	Неколку пати во годината	Месечно или поретко	Неколку пати месечно	Еднаш неделно или почесто	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐	☐

Дали сакаш да кажеш повеќе?

Овде има место ако сакаш да напишеш нешто повеќе во врска со твоето искуство.Те молиме биди многу внимателен при пополнувањето на сините табели да обележиш само едно квадратче во секое прашање ако направиш грешка, корегирај ја јасно со бришење или обележување. Ако мислиш дека твојата корекција не е јасна можеш да го заокружиш одговорот кој мислиш дека одговара.

Ако не заокружиш едно од сините квадратчиња ти ќе продолжиш на следното прашање со сино квадратче. Но ако обележиш едно од сините квадратчиња, тоа значи дека нешто ти се случило, ти мораш исто така да ја пополниш **портокаловата табела со одбележување кој ти го направил тоа:**

- *Возрасен маж*
- *Возрасна жена*
- *Момче/адолесцент*
- *Девојче/адолесцент*

Тука можеш да пополниш повеќе од еден, На пример ако тоа ти било направено од возрасен маж и девојче. И повторно, на дното на оваа табела има простор да кажеш повеќе или да објасниш, ако сакаш.

Ова ти се случило, дали тоа било од.

(те молиме, обележи се што одговара)

Возрасен маж	Возрасна жена	Момче/адолесцент	Девојче/адолесцент
☐	☐	☐	☐

Би сакал/а да ни кажеш повеќе?

Исто така има прашања, на кои треба, ако ти се случило тоа тебе, да обележиш кој ти го направил тоа, но исто така и каква била **врската на таа личност со тебе, што значи колку добро си ја познавал/а таа личност (дали таа/тој била непозната личност, некој познат за тебе или роднина ?).**

Во текот на последната година (последните 12 месеци)					Не во последната година, но се случувало порано	Никогаши во мојот живот	Не сакам да одговорам
1-2	3-5	6-12	13-50	повеќе од 50			
<i>Еднаш или двапати во годината</i>	<i>Неколку пати во годината</i>	<i>Месечно или на два месеци</i>	<i>Неколку пати месечно</i>	<i>Еднаш неделно или почесто</i>			
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Дали сакаш да кажеш повеќе?

Ако ова ти се случило дали било од: (те молиме, обележи тоа што одговара)

Возрасен маж			Возрасна жена			Момче/адолесцент			Девојче/адолесцент		
☐			☐			☐			☐		
б. Која е неговата врска со тебе?			Која е нејзината врска со тебе?			Која е неговата врска со тебе?			Која е нејзината врска со тебе?		
Непозната личност	Позната личност	Роднина	Непозната личност	Позната личност	Роднина	Непозната личност	Позната личност	Роднина	Непозната личност	Позната личност	Роднина
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Дали сакаш да кажеш нешто повеќе за тоа?

Запомни дека можеш да го поплиш секој одговор на прашањето, кој најточно го опишува твоето искуство или твоето мислење. Те молиме прочитај ги сите инструкции и секое прашање внимателно и запомни дека треба да го одговориш секое прашање. После завршувањето на една страна, можеш да одиш на другата страна.

Твоите одговори се **анонимни**, што значи дека твоето име не се појавува никаде на прашалникот. Не го пишувај никаде твоето име на прашалникот. Твоите одговори се исто така доверливи, што значи дека никој, никогаш нема да ги знае твоите одговори на овие прашања – ниту твоите наставници, родители, пријатели, другите ученици или други луѓе освен во случај ако нечиј живот е во опасност или ако ти сакаш за зборуваш со некого.

Никој –дури и ние- нема да знаеме што ќе одговориш, кога ќе завршиш, ти ќе го ставиш твојот прашалник во голем плик заедно со прашалниците на своите соученици..

Би сакале да ве потсетиме дека нема **“точни” или “погрешни”** одговори. Ние се инресираме само за вашето лично мислење и искуства затоа ве молиме не зборувајте меѓусебе и одговорете на прашањата најискрено што можете.

Чекор 4: истражувачот треба да ги подели на учениците, кои имаат родителска согласност, а) нивните прашалници заедно со нивните согласности (прикачени на првата страна од прашалникот и б) запечатен плик за нивните родители (**потребна е голема внимателност за пликите –кодките– да не се измешаат**)⁵. Во училниците со неколку деца истражувачот може да му го даде на рака на секое дете пликот на нејзиниот/неговиот родител заедно со писмото за благодарност за детето. Во тој случај треба да се променат следниве инструкции.

. Сега ќе ви го дадеме прашалникот како и запечатен плик, кој вие треба да го дадете денес на еден од вашите родители или старатели или на некој возрасен што се грижи за вас. Не заборавајте да го дадете пликот веднаш штом ќе стигнете дома, бидејќи вашата мајка или татко или др. ќе треба да го пополни. **Тоа мора ба биде направено денес.** Утре ќе го донесете во училиште; ние ќе дојдеме да ги земеме пликите..

Во врска со вашите прашалници, ве молиме прочитајте ја внимателно првата страна. Тука има информации за нашата студија и **обележете го соодветното квадратче** на дното од страната. Ако не сакате да одговорите на прашањата, можете да го направите тоа, но ние се надеваме дека вие нема така да одлучите. Ако имате некое прашање кренете рака и еден од нас ќе дојде да ви помогне. Кога ќе завршите, кренете рака и еден од нас ќе дојде да го земе прашалникот”. Ве молиме не раговарајте за вашите одговори со другите! Она што нас навистина не интересира е да го знаеме **сечие лично мислење и искуство**; ве молиме одговорете ги сите прашања **САМИ**.

⁵ БИДИ ВНИМАТЕЛЕН/А: ве потсетуваме дека и двата прашалника, за детето и за родителот/старателот мора да бидат **предходно кодирани со ист код** (на самиот плик можете да го напишете кодот на прашалникот кој е внатре). Разделете им ги на учениците нивните прашалници заедно со соодветниот плик кој го содржи прашалникот за родителот.

Чекор 5: Инструкции во текот на собирањето на податоците

1. Бидете присутни во текот на пополнувањето заради **давање на информации**.
 - Пристапете кон секое дете кое ќе ве повика, но нека биде очигледно дека не гледате во нејзините/неговите одговори
 - Дадете само дефинирани одговори; **за прашања за кои нема такви одговори користете стандардни одговори** “како ти го разбираш тоа” или “обиди се да го дадеш твојот најдобар одговор”
2. **не дозволувајте учениците за разговараат меѓу себе (љубезно)**
3. **соберете ги пополнетите прашалници** (во голем плик или кутуја)
4. **поделете им ги на учениците нивните писма на благодарност и поканете ги** (во случај да имаат прашање или барање а) да ве повикаат)(или друга служба во регионот б) да дојдат и да разговараат со вас за време на паузата (но само ако вие сте навистина достапни за време на паузата).

Чекор 6: кога ќе ги собирате пополнетите прашалници од учениците поделете им го писмото за плагодарност и дадете им инструкции да ја напуштат училницата:

Ви благодариме за вашата помош <поделете ги писмата на благодарност> Ова писмо ви дава информации на кого да се обратите ако сакате да прашате нешто во врска со истражувањето или кој да го контактирате ако сакате да разговарате за нешто што ви се случило вамили на некој друг. Ве молиме, не заборавајте да ги дадете на вашиот родител нивните пликови не заборавајте да ги вратите утре. Многу ви благодариме.

Собирање на податоци од родителите: истражувачите треба исто така да ги соберат самополнетите прашалници од родителите. Истражувачите повторно ќе дојдат во училницата следниот ден и ќе ги соберат пликовите од учениците (истите истражувачи, ако е можно). Следното доаѓање ќе се договори (или некој друг начин пр. Да се повика родителот и да се договори средба со него/неа) во случај учениците да забравиле да ги однесат пликовите на родителите. Друг можен начин е да се договори средба со родителите ако тие така сакаат ; во тој случај вие исто така ќе го проверите прашалникот точноста на пополнувањето (ако е можно). Истражувачот договара средба со родителите само во случај тие да го побараат тоа.

Б.2 Структурирано интервју

В.2.1 Корисни совети за интервјуерот во тек на интервјето

Сите истражувачи мора да ја следат истата предложена процедура и да ги земат педвид следните совети (ISPCAN, 2006b, str.. 9-10):

Како интервјуер вие морате ДА:

- Прочитајте ги инструкциите и прашањата:
 - Точно како што се напишани во прашалничкој
 - Да ја следите структурата на прашалничкој
 - Ако не е потребно инаку, прашајте го секое прашање
- Зборувај полека и јасно.
- Повторете го прашањето онолку пати колку што е потребно и во секое време кога учесникот ве прашува
- Изградете лична релација со учесникот:
 - Обидете се да седнете наспроти, или лице во лице со учесникот, ако е тоа можно
 - Направете контакт со очите (ако е тоа културелно прифатливо)
 - Гледај го учесникот секогаш во очи (но не многу често тоа ќе го направи него/неа да се чувствува неудобно)
 - Користи го името на учесникот секогаш кога ќе можеш
 - Користи го името на детето во текот на интервјуто со родителот, кога е тоа можно, тоа го индивидуализира интервјуто, а исто така го потсетува родителот кој има повеќе од едно дете дека одговара за тоа дете чие име се споменува.
- Следи ја востановената процедура за добивање на родителска согласност (за детското и родителското учество во студијата) и детската согласност.

Како истражувач ти НЕ би требало да го правиш следново:

- Не се обидувај да го објасниш или преформулираш прашањето/зборот
 - Само ако е дадено претходно објаснување
 - Ако не, ќе му/и кажете на учесникот: “За жал јас не можам да ја променам формулацијата на прашањето. Обиди се да одговорише најдобро што разбираш.”
 - Правете забелешки за сите прашања, коментари на учесниците (после завршувањето на интервјуто)
- Не читај:
 - Следи го прашањето кое се однесува на учесникот врз основа на неговиот/нејзиниот претходен одговор (ако родителот одговорил “Не” на прашање 6, треба да го прескокнеш прашањето 7, како што е покажано во прашалничкој)
 - Прашања кои можат да се пополнат со т.н. “тивок код”, што значи прашања кои се веќе познати за вас (полот на родителот што се интервјуира, или неговото/нејзиното дете)
- Не ПОПОЛНУВАЈТЕ некое од прашањата вие, бидејќи иако можеби претпоставувате дека го знаете одговорот, независно колку сте сигурни во одговорот. Ако на пример, учесникот во тек на одговоарањето на прашањето, исто така одговорил на следното прашање, вие ќе го прочитате прашањето кога е неговиот ред и чекате учесникот да одговори. Можете да ја користите следната изјава како вовед во прашањето за да го покажете вашето внимание кон одговорот на учесникот “Ние малку зборувавме за тоа/ти го спомена тоа претходно и сега јас имам прашање поврзано со тоа”. Прочитајте го прашањето, за да дадете можност учесникот да го даде својот сопствен одговор-не покажувајте дека знаете што ќе одговори.
- Не го изразувајте вашето согласување/несогласување или одобрување/неодобрување (ниту очигледно ниту неочигледно) до учесникот, дури и да ве праша
- Не ја губете самоконтролата, неутралноста и вашата непроценувачка позиција (независно од тоа што во текот на студијата ќе слушнете). Вашата емоционална реакција може ненамерно да го предизвика одговорот на учесникот на следното прашање.

- **Не го спроведувај (или прекинувај):**

- Ако нема мирна просторија достапна за учесниците
- Ако трета личност настојува да биде присутна

Ако нема приватен простор наменет за интервјуто, интервјуерот може да го откаже кажуваќи му на возрасниот присутен во домаќинството: *Ако ова не е соодветно време, вие можете да ни кажете кога да се вратиме и ние можеме даго направиме интервјуто другпат. Ако е тешко да се обезбеди приватност тука, во вашiot дом, би можеле да го организираме интервјуто на друго место, ако вие сакаете така..*

- Забележи ги одговорите на **СИТЕ** прашања (освен за прашања кои ќе се појават во текот на интервјуто, а кои не се однесуваат на учесникот)
 - На крајот на интервјуто проверете да не сте прескокнале некое прашање – секое прашање има по еден одговор.
- Ако учесникот се жали дека едно прашање многу наликува на друго (или неколку) прашања одговорени претходно, одговорете нешто како: *Во право си, изгледа дека прашањата се слични едно на друго, но нема исти меѓу нив.* Ако учесникот настојува дека има две исти прашања: *-можеби изгледа дека тие се исти, но јас морам да те прашам за сите прашања, дали ќе ти пречи да го одговориш прашањето повторно?*
- Ако учесникот дава исти одговори на повеќе прашања прекинете го и прашајте го: *дали си сигурен/а дека сакаш да дадеш ист одговор на последното (број на прашања) прашање?*
- Обележете ја: **Не сакам да одговорам**- опцијата само во случај кога учесникот јасно ќе каже дека таа/тој не сака да одговори на ова прашање.
- Кога Не знам е избор на учесникот, обидете те се да го избегнете Не знам одговорот кажувајќи му/и на учесникот *“Те молам кажи ми што мислиш или обиди се најдобро што можеш да погодиш*

Б2.3 Водич за интервју за децата

Кога ќе стигнеме во домот еден од истражувачите ќе го спроведува интервјуто со родителот на детето, а другиот со детето, истовремено. Пред да почнете со интервјуто подвлечета ја потребата интервјуто да биде направено во одвоени приватни соби заради спроведување на интервјуто без прекинување и без присуство на трета личност.

Доаѓање во домот [претставете се себеси и вашата организација]

Добро утро/добар ден!

***Моето име е** <име> и јас работам <име на организацијата и областа> и јас ќе го спроведувам интервјуто. Ова е мојот колега <име>, кој ќе го интервјуира детето <Име на детето>.*

Каде би сакале да седнеме заради приватност и да не бидеме вознемирувани од други луѓе во куќата?

Чекор 1. Започни го интервјуто е [претстави ја темата на истражувањето и информирај за доверливоста и можноста да се напушти истражувањето]

Како што веќе знаете ние спроведуваме студија во врска со здравјето и животните искуства на родителите и децата.

Сите информации се доверливи, што значи дека сите ваши одговори се доверливи освен ако нечиј живот не е во опасност или ако **ВИЕ** сакате да зборувате со некој друг за прашања кои што ве интересираат.

Нема **“точни”** или **“погрешни”** одговори на прашањата во интервјето.

Ние се интресиравме за **вашето мислење и вашите искуства** по ова прашање и поради таа причина многу е важно да се одговорите што поспонтано и искрено.

Вашето учество со студијата е **апсолутно доброволно**; што значи дека слободно може да не одговорите на некое прашање или дури да го прекинете интервјето во секое време кога сакате и без да ги објаснувате причините за тоа. Но, јас се надевам дека вие нема да го направите тоа.

Чекор 2. Земете информативна согласност од родителите [дадете го на родителот формуларот за информативна согласност]

“Пред да почнеме, ве молам прочитајте го и потпишете го * овој лист што покажува дека вие се согласувате да ни дозволите да го спроведеме интервјето со вас и со вашето дете”.

Ако родителот се воздржува или одбива да даде согласност за негово/нејзино и учество на детето во истражувањето, истражувачот може да го каже следното:

Би сакал/а да ве постетам дека прашалниците се анонимни; вашиот потпис ќе ни користи само нам, како и во сите студии кои се предмет за Етички комитет и училиштата, Министерството за образование на РМ или европската комисија можат да прашаат за потпишана согласност која покажува дека учесникот самоволно прифатил да учествува во студијата. Не е неопходно да го напишете вашето име, ако не сакате, но ни треба вашиот потпис. Исто така би сакал/а да ве потсетам дека вие слободно може да не одговорите на некое прашање ако не сакате и дека ќе можете да го прекинете интервјето во било

Чекор 3. Собирање на податоците

Во текот на собирањето на податоците

1. **држи го прашалникот во рацете и “читај ги без читање”** СИТЕ прашања (по редот како се појавуваат во прашалникот [не го давај прашалникот на детето])
2. ако е потребно дадете ја соодветната **Карта за Инетеррвју** (ако учесникот знае да чита) што ќе му помогне на детето да ги има пред себе опциите за **не читај**
 - “тивко/скриено кодирани” прашања, како што се “полот на детето”

* Потписот на информативната согласност мора да биде добиен само во земји каде тоа е обврзно. Таму каде тоа не е неопходно со националната легислатива, не барајте од родителот да обележува во нотираниот место. **Во тој случај, промени ги инструкциите според она што следи.**

- Прашањата кои можат да се одговорат врз основа на неговиот/нејзиниот претходен одговор(прашањата подлвечени со портокалово ако одговорот на претходното прашање бил “Не” или “не сакам да одговорам“)
 - прашањата кои одат со .. (→ оди на прашање X”) треба да се прескокнат
3. **чекај на одговор стрпливо** [“но не многу долго”!]
4. запиши го одговорот, целосно и брзо(за да не се одлвече вниманието на учесникот);во случај на долг одговор, можеш да регистрираш кратка белешка и да ја комплетираш **веднаш** по завршувањето на интервјуто

Чекор 4. Завршување на интервјуто

Пред да го завршиш интервјуто провери го брзо твоето обележување на секое прашање кое би можело да биде прескокнато.Ни една ставка не треба да биде прескокната, освен ако инструкциите не го бараат тоа.Заблагодари се на детето и понуди му можност да праша, коментира во врска со истражувањето или побара информација или помош.

" Ви благодариме многу за вашата помош и за вашата волја да ги споделите со нас вашите лични искуства и милсења; оваа информација ќе биде вредна за нас и може да овозможи да им се помогне на други деца и родители да ја подобрат нивната врска и да им се помогне на децата во врска со некои нивни потреби. "

Ако има нешто што сакате да не прашате во врска со истражувањето или некоја друга тема?

После одговарањето на секое прашање, учесникот треба да добие писмо на благодарност каде е јасно означено како тој/таа може да н'е контактираат во случај тој/таа да имаат потреба од понатамошни информации за студијата или во случај на друго барање.

Треба да се биде особено внимателен да не се даваат пишани информации, бидејќи во случај тоа да биде откриено од злоставувачот, ја ставаме жртвата во опасност.

Ако учесникот ве замоли за понатамошна помош, треба точно за постапите како е опишано во поглавје Д8 и Д9.

Б2.3 Водич за детско интервју

Кога си лице-во лице со детето, претстави ја студијата, користејќи го следниот протокол како водич

Чекор 1.Отвори го интервјуто [претстави ја темата на истражувањето и информирај го детето за доверливоста и можноста да го напушти интервјуто]

Како што веќе знаете вие сте тука за да ве замолиме да ни помогнете во истражувањето кое ние го спроведуваме, во врска со здравјето и животното искуство на децата и родителите.

Никој никогаш нема да знае за што ние ќе дискутираме; се останува меѓу вас и мене, освен ако нечиј живот е во опасност **или ако ТИ** побараш да сборуваш со некој друг за прашања кои те загрижуваат. Исто така, би сакал/а да те информирам дека си слободен/а да го прекинеш интервјутово секое време и без објаснување.

Чекор 2. Земете согласност од детето [дадете му го на детето формуларот за согласност]

<име на детето> пред да почнеме, ве молам прочитајте го листот, на кој го пичува она што веќе ви го кажав и заокружете го вашиот одговор на крајот од страницата.

После добивањето на детска информативна согласност подвлечете го следното:

Би сакале да нагласиме дека **нема точни или грешни одговори на прашањата** ки ќе ве прашуваме; она што навистина е важно за студијата е да се одговори искрено на прашањата, бидејќи единствена работа за која ние се интересираме е да го слушнеме вашето мислење и вашите искуства..

Чекор 3. Собирање на податоците

Во текот на собирањето на податоците

5. **држи го прашалникот во рацете** и “читај ги без читање” СИТЕ прашања (по редот како се појавуваат во прашалникот [не го давај прашалникот на детето])

6. ако е потребно дадете ја соодветната **Карта за Интервју** (ако учесникот знае да чита) што ќе му помогне на детето да ги има пред себе опциите за **не читај**

- “тиво/скриено кодирани” прашања, како што се “полот на детето”
- Прашањата кои можат да се одговорат врз основа на неговиот/нејзиниот претходен одговор(прашањата подвлечени со портокалово ако одговорот на претходното прашање бил “Не” или “не сакам да одговорам”)

- прашањата кои одат со .. (→ оди на прашање X”) треба да се прескокнат

7. **чекај на одговор стрпливо** [“но не многу долго”!]

8. запиши го одговорот, целосно и брзо(за да не се одвлече вниманието на учесникот); во случај на долг одговор, можеш да регистрираш кратка белешка и да ја комплетираш **веднаш** по завршувањето на интервјуто

Чекор 4. Затварање на интервјуто

Пред да го завршиш интервјуто провери го брзо твоето обележување на секое прашање кое би можело да биде прескокнато. Ни една ставка не треба да биде прескокната, освен ако инструкциите не го бараат тоа. Заблагодари се на детето и понуди му можност да праша, коментира во врска со истражувањето или побара информација или помош.

Ви благодариме многу за вашата помош и за вашата волја да ги споделите со нас вашите лични искуства и мислења; оваа информација ќе биде вредна за нас и може да овозможи да им се помогне на други деца и родители да ја подобрат нивната врска и да им се помогне на децата во врска со некои нивни потреби.

Ако има нешто што акате да не прашате во врска со истражувањето или некоја друга тема?

После одговарањето на секое прашање, учесникот треба да добие писмо на благодарност каде е јасно означено како тој/таа може да не контактираат во случај тој/таа да имаат потреба од понатамошни информации за студијата или во случај на друго барање.

Треба да се биде особено внимателен да не се даваат пишани информации, бидејќи во случај тоа да биде откриено од злоставувачот, ја ставаме жртвата во опасност.

Ако учесникот ве замоли за понатамошна помош, треба точно за постапите како е опишано во поглавие Д8 и Д9.

ПОГЛАВЈЕ В. После собирање на податоци

В.1. Проверка на квалитетот на податоците

Секој истражувач (анкетар) по собирањето на податоците ќе осигура да секој ICAST прашалник има соодветен еднократен (оригинален) код (шифра) усогласена со неговиот пар. Мора да ги проверите вашите прашалници во однос на тоа дали се внесени сите податоци (дали податоците недостасуваат, проверка на нејасности и недоследности). Исто така, на локалниот координатор мора да му се предадат сите пополнети (и празни) прашалници за време на "дневните средби", кој повторно ќе ги провери истите (недостасуваат ли податоци, нејасни работи, недоследности).

Мора да ги внесете сите свои забелешки во формуларите за известување од соодветната училница (образец во Прилог 2а) или од интервју (образец во Прилог 2б) со цел да се разговара со локален координатор во **дневниот состанок за надгледување** (супервизија) (види го, исто така, описот во глава А3).

Исто така треба да учествувате на состаноците за супервизија и усно да го известите локалниот координатор за:

- недостаток на било какви податоци или други проблеми со кои се соочувате во текот на собирањето на податоците
- појаснување побарано од страна на испитаниците (и во случај каде што сте можеле да одговорите на прашањето, како и оние што не сте можеле да ги одговорите затоа што немало однапред определени одговори за нив)

Пријавени и / или сомнителни случаи на злоупотреба (со цел да се расправа и одлучи за најдобриот начин да се справиме со секој случај).

ПОГЛАВЈЕ Г. ЕТИЧКИ ПРАШАЊА И БЕЗБЕДНОСТ

Г.1. Тајност и Доверливост

Треба да се преземат мерки со цел да се заштити приватноста (доверливоста) на интервјуто и пополнетите прашалници, како и одржување на доверливоста на податоците и информациите добиени од страна на учесниците за време на собирањето на податоците и после тоа. Важно правило кое треба да се следи е: да не се разговара јавно со соработниците (на пример, додека патувате од училиште до училиште со јавен превоз или со такси, во кафулиња или ресторани) за сите информации добиени преку прашалниците или преку интервјуа.

Пополнети прашалници: Мора да се обезбеди одговорите на група деца да не се гледаат (сиркаат) од страна на други деца:

► Децата по завршувањето на прашалникот во училницата мора да бидат спречени да ги прашуваат другите деца како тие одговориле на прашања или да се види како другите деца одговориле на конкретни прашања. Ова значи дека мора да се забрани зборување за време на администрацијата на прашалниците и дека учесниците мора да се стави колку што е можно подалеку едни со други за да се обезбеди приватноста.

► Децата мора да ви го вратат прашалникот вам, без другите деца да ги видат нивните одговори. Така, сите пополнети прашалници во училница мора да се собираат користејќи 1-2 големи пликови или кутија.

Покрај тоа, одговорите на прашалниците треба да се чуваат како доверливи и името не испитаникот треба да се појави на инструментот (обезбедување на анонимност).

Структурирани интервјуа: Интервјуата, под никакви околности, не смеат да се вршат во присуство на трето лице; само ти и испитаникот треба да бидат присутни за време на интервјуто (поради проблеми со искреноста во одговарањето, како и за прашањата поврзани со безбедноста); единствен исклучок може да биде во случај кога испитуваникот/испитаничката има бебе кое нема кој друг да го чува.

Доколку доверливост не може да се обезбеди, подобро е интервјуто да се откаже и повторно да се закаже (можеби, на некое друго место) отколку да се жртвува приватноста (доверливоста). Во случај трето лице да влезе во соба каде ќе се одржи интервју, интервјуто ќе запре се додека тој / таа не излезе од собата.

Во случај трето лице да инсистира да биде присутно за време на интервјуто, мора учтиво да го одбиете со зборовите: "Извини, но ова е забрането. Можно е, сепак, ако сакате да одговорите на овој прашалник, за да се организира нов состанок со вас "

И покрај тоа што тоа е вклучено во известувачките писма за родителите, важно е исто така, пред собирање на податоците, вербално да го известиме испитаникот - детето или родителот - за ограничување (тајноста) на податоците: "... освен ако нечиј живот е во опасност или ако ВНЕ побарате да зборувате со некој друг за некое прашање што се однесуваат на вас". Ова им појаснува на учесниците, дека под одредени околности, може да биде пробиена доверливоста на податоците, доверливост која вие сте ја ветице. Бидете крајно внимателни информации да се презентираат на таков начин што нема да го исплашат лицето, до тој степен што тој / таа ќе го одбие учеството во студијата.

Г.2. Делумно прикривање

Беше одлучено принципот на "Делумно прикривање", на учесниците да се внесе во контекст на ВЕКАН истражување а во врска со темата која се проучува, бидејќи тоа се сметаше како оправдани и неопходни. Поконкретно, беше решено со делумно прикривање на вистинската цел на истражување на учесниците, да се избегне

а) учесниците (родители и деца) да завземат одбранбена позиција, која може да резултира со неискрени (невалидни) одговори, и

б) сторители на злоупотреба и запоставување на деца може да се колебаат да учествуваат (или да им дозволат на своите деца да учествуваат) во еден истражување опишано како студија за злоупотреба и запоставување.

Ова "делумна измама", на учесниците, сепак, ја прави уште поважна вашата обврска:

• Да се потенцира правото на учесниците да го одбие или да го повлече своето учество (види поглавја Г.3 и D.4)

• Да се појасни на сите учесници дека, под одредени околности, можеби ќе треба да се прекрши правилото на доверливост кое им е ветено (да се биде крајно внимателен при давање на тие информации: тоа да се стори на многу природен начин, со цел да не се исплашат децата или нивните родители, до толку што тие би одбиле да учествуваат во студијата).

“Делумното прикривање, ја зголемува, исто така, важноста на дебрифингот на учесниците, намалувајќи го стравот од негативни последици за нив (на пр компромитирање на нивната безбедност) поради нивното учество во истражувањето (види, исто така, поглавје D.5).

Г.3. Право на учесниците да одбијат да учествуваат и да се повлечат од истражувањето

Мора да се има на ум правото на учесниците да одбијат да учествуваат во истражувањето, да одбијат да одговорат на прашања како и правото да престанат откако започнале со учество во истражувањето. На почетокот на интервјуто и / или администрацијата на прашалниците известуваат дека тој / таа има право:

- ▶ да се одлучи да го одбие да учествува во истражување,
- ▶ да одбие да одговори на секое прашање (а) ако тоа не го сака, како и
- ▶ да го прекине интервјуто или пополнувањето на прашалникот во кое било време кога тој / таа сака, без никакви последици и без никому да треба да ги образложува причините за тоа.

Меѓутоа, во случај еден учесник да прекине или да одбие да учествува обидете се, без притисок, да се дознаете (ако е можно) што се причините поради поради кои лицето сака да се повлече или да не учествува, како на пр.:

- ▶ причина за повлекување / одлука да не учествува може да се должи на факторот / бариерата која би можело да биде предмет на прашањето (на пример, чувство на срам или страв од одмазда од злоставувачот) или дека мора да се одговори (на пример, емоционална вознемиреност предизвикана од поставените прашања, на самото место или подоцна),
- ▶ прибирање на тие информации е многу корисно за идните истражувања како што е ова.

Г.4. Информирана согласност

Некои особено важни етички прашања се својствени на нашата анкета, по својата природа, бидејќи: а) субјекти на истражувањето се деца па затоа информирана согласност за нивно учество во истражувањето мора да се добие од некој друг (родителот или старателот), б) во случај да бидете известени (или се сомневате) дека детето (чиј идентитет ви е познат) е жртва на злоупотреба / занемарување, вие сте обврзани (имате правна и / или етичка обврска да го пријавите тоа до надлежните органи. Со оглед на фактот дека пријавување на малтретирање на дете може да резултира со правно гонење на родител (ите) на детето (или на некое трето лице) и / или одземање на детето од неговото / нејзиното семејство, ќе мора да се обрне посебно внимание на Етичкиот принцип на *Информирана согласност*.

Со цел за согласноста која ќе ја добиете од страна на родителите да се смета за "информирана согласност", ќе треба на родителите да им се дадени (во најмала рака) следниве информации: 1) целта на истражувањето (со минимум измама кое се смета за оправдано), колку тоа ќе трае, како и опис на процедурите,

2) за анонимноста на доставените податоци (преку пополнување на прашалник или интервју), 3) за нивното право да одбијат да учествуваат и да се повлечат од истражувањето а. во секое време

б. и без никакви последици

4) за ограничувањата на доверливоста,

5) со кого да се контактира за прашања во врска со истражување, обезбедувајќи можност за учесниците да поставуваат прашања и да добиваат одговори.

Дури и ако родителите добиле писмо со придружни информации и формулар за информирана согласност (кои ги вклучуваат овие информации), особено е важно усмено да се информираат децата во училищата, како и секој родител кој ќе го интервјуирате (или кој ќе ве контактира за помош или за појаснување).

Г.5. Дебрифинг

Дебрифингот е уште поважен заради „делумна измама“ на испитаниците во однос на реалниот обем на истражувањето. Сепак, во текот на учеството во проектот со пополнување на прашалникот (или учество во интервју), станува очигледно дека анкетата е проучување на детската изложеност на насилство. Но, поради “почетната измама, тоа што е најважно е, на крајот на прибирање на податоците, да се обезбеди можност за учесниците да ги добијат сите информации за истражувањето (усмено и со врачување на учесниците на нивните благодарници за учество) и да ги исправат евентуалните недоразбирања кои учесниците можат да ги имаат за проектот.

Покрај тоа, некое дете или родител може да сакаат да зборуваат за своите искуства или да побара помош во врска со некакво искуство, кое е вклучено во прашалникот. Мора да бидете подготвени да понудите дебрифинг или совет за сите субјекти за тоа како може да им се помогне или да најдат неког за разговор околу прашањата кои ги покрива овој прашалник (ISPCAN, 2006a). За таа цел, благодарницата (писмо за благодарност) вклучува стандардна изјава: прашалникот опфаќа теми кои се вознемирувачки и дека секој учесник кој има прашања може да се јави на вашата организација и / или определени организации / агенции во заедницата, ако сака да разговара со некој и да побара помош. Во прилог на тоа ќе имате на располагање *список кој содржи детали за достапни локални служби* во случај дека треба да се упати детето / родителот кој ќе замоли за понатамошна помош (во таков случај треба да се обрне посебно внимание да не се ризикува безбедноста на лицето).

Г.6. Безбедност на податоци

Морате да бидете исклучително внимателни кога ќе ги пренесувате со вас прашалниците (празните, но особено на оние пополнетите) од училища во училища да се или од училиште во училиште со цел да не се загубат или затурат прашалниците и со тоа да им се овозможи некој неовластен да има пристап до податоците. Запечатете го ковертот со пополнетите прашалници од класот и не ги отварајте, до пристигнувањето на безбедно место.

Заштитете ја доверливоста на прибраните информациите со сите средства (види ги инструкциите поврзани со тие кои се вклучени во глава А.3)

Не смеете да ги давате прашалниците (празни или пополнети) во никој случај, дури и ако лицето кое го бара тоа е родителот / наставникот / директорот на училиштето / лекарот, велејќи: "Извинете, но јас немам резервни прашалници". Ако лицето продолжи да инсистира, препратете го/ја до Научниот координатор на анкетата, велејќи: "Жалам, но ова не е дозволено, можете да контактирате г-ѓа/г-ца/г-дин <име на координаторот> на <детали за контакт> за да го продискутирате тоа со неа / него".

Г.7. Опис на истражувањето во јавноста

Посветете посебно внимание за тоа како го опишувате предметот на истражувањето во јавноста: во училиштето, во заедницата, како и на индивидуално ниво (на пример, наставници / директори на училиштата, на лицето кое ќе ви ја отвори вратата на домаќинството или одговори на телефон, кои можат да ве праша за тоа).

Опишете ја секогаш анкета на доследен начин како: "една анкета која има за цел да истражи прашања во врска со здравјето на децата, како и прашања што се однесуваат на воспитување на децата и за односот помеѓу децата и родителите, како и помеѓу децата".

Секој пат кога ќе се опишува истражувањето (на членовите на заедницата и членовите на јавни или приватни институции на заедницата) ќе треба да ја имаат на ум пред се **сигурноста на учесниците**. Во случај да имате било какви грижи за безбедноста на детето или возрасен (или во случајот да таа / тој што одговара, се грижи за нејзината / неговата безбедност), можете да ја /го советувате да се разговара за истражувањето на ист начин, секогаш кога тој / таа е прашан за тоа.

Г.8. Реагирање во случаи на ЗЗД

- Истражувачите се должни да дејствуваат според законските обврски: во случаи на доверување и откривање на сексуална злоупотреба, физичка злоупотреба на деца. Доколку анонимно се добие податок за злоупотреба (преку истражувањето), не постои правна обврска за дејствување.
- Листа на институции за поддршка во случаи на ЗЗД и СН (по региони) → забележано на картата кој ќе ја има со себе секој од истражувачите во регионот.
- **Безбедносен план: Инструкции за истражувачите за тоа како да реагираат** (и во класот и при посета на домаќинствата) во случај на откривање на ЗЗД и /или СН или во случај на сомневање за ЗЗД.

Како генерална стратегија за БЕКАН истражувачите во сите земји кога дете ќе побара помош (било да е во класот или во домаќинствата), вклучете го следново:

Кога детето ќе пристапи со цел да се побара помош

Вашиот одговор на ваквото откривање е критичен. Охрабрете го детето да зборува отворено и не правате критички коментари. Покажете дека **го разбирате** и **сериозно го сфаќате** она што тој / таа го кажува. Не покажувајте никакви знаци на верување или неверување.

Изразете поддршка на детето кажувајќи му /и: направи многу добро што ми го кажа тоа за мене

- Жал ми е што ова ти се случи.
- Никој не заслужува да се однесуваат со неа / него на овој начин

- Тоа што се случи со тебе не е твоја вина.
- Кажете му на детето дека постојат луѓе кои можат да му помогнат и дека може да му / и дадете телефонски број на локалната служба за да побараат помош.
- Но, бидете исклучително внимателни детето да го запомни телефонскиот број а не да остане писмена трага (запис) за бројот, за, во случај злоставувачот да го открие бројот, детето не се најде во опасност поголема од таа во која што веќе се наоѓа.
- Обидете се **да добиете што повеќе информации** во однос на:
 - податоци за контакт со детето
 - идентитетот на злоставувачот
 - видот и сериозноста на злоупотребата
 - на лица / служби на кои детето претходно се обратило за помош (ако имало такво нешто) и она што се случило потоа (ако нешто се случило)

Со постарите деца (и најчесто за не толку тешки случаи на злоупотреба), можете исто така да разговарате со детето кое решение тоа го смета за најдобро.

Во случај на тешка злоупотреба (или за случаи кај кои ќе процените дека безбедноста на детето е загрозувана или дека сте обврзани да пријавите), **ќе мора да го информирате детето** дека треба да го пријавите случајот до надлежните органи, како и за она што тој / таа треба да очекува по пријавувањето. Ако не сте лице кое ќе направи таква одлука, сепак треба да го информирате детето дека ќе дискутирате за тоа со вашиот претпоставен и дека постои можност дека тој / таа и / или надлежните органи ќе се поврзат со детето и / или неговото / нејзиното семејство.

Последно, но не и најмалку важно, не смеете НИКОГАШ да давате ветувања за кои не сте сигурни дека ќе бидете во можност да ги исполните.

Г.9. Безбедноста на учесниците и истражувачите

Безбедноста на учесниците мора да биде вашата прва грижа; вашата безбедност е исто така подеднакво важна.

Секогаш кога постои загриженост за безбедноста, се очекува да се реагира соодветно. Некои општи правила би можеле да бидат:

- Никогаш не треба да го посетувате теренот на истражувањето сам (училиште или домаќинство); секогаш треба да бидете заедно со барем еден соистражувач (дури и кога посетувате куќа само со цел
 - да биде предаден прашалникот).
 - Додека сте на терен, секогаш мора да носите беџ (исправа) за идентификација со себе, како вработени во организацијата што ја спроведува анкетата
 - Вашиот локален координатор мора секогаш да бидат известен за вашата локација (каде се наоѓате), информирајте ја /го неа / него за било каква непредвидена модификација (промена) во вашиот распоред.
 - Истражувачот (Истражувачите)
 - мора да прекине со интервјуто секогаш кога некој трет ќе се влезе во собата кое се спроведува интервјуто, се додека тоа лице не излезе, или додека другите може да го слушаат интервјуто
 - никогаш не давајте прашалници кога другите (на пример, наставниците) се присутни во училницата.
 - Вашиот координатор на теренското истражување ќе контактира со локалните служби, каде случај на злоупотреба ќе биде откриен. (Менувајте ја оваа инструкција според планот на вашата земја)
 - Секогаш во јавноста анкетата треба да се опише на конзистентен начин, со употреба на описот споменат во поглавјето D7)
 - Строго следете го безбедносниот план развиен за откриени / сомнителни случаи на злоупотреба (Поглавје D8)

Безбедносен план во случај да мислите дека вие (или детето) е во опасност:

- Обидете се правилно да процените дали постои навистина опасност и колку е таа сериозна
- Имајте секогаш со вас:
- мобилен телефон кој би требало да биде активиран (но во тивок режим) и итен телефонски број (на пример, вашиот локален координатор е) на меморијата, така што, ако е потребно, можете да го бирате побрзо
- вашата "картичка на корисни телефонски броеви" (да се користи во случај на итност)
- Не изразувајте агресија, без разлика колку ќе бидете провоцирани од некого
- Не се обидувајте да ја разрешите опасната ситуација сами. Во зависност од ситуацијата:
- побарајте помош од вашите соработници, вашиот локален координатор, надлежните органи
- напушти го местото, заедно со вашиот соистражувач, а доколку тоа не е можно, повикајте го / ја за да го / ја известите дека сте морале да го / ја напуштите, за да можат да ве следат
- јавете на вашиот локален координатор што е можно поскоро за инцидентот
- Известете на дневниот надзорен состанок, за сите ваши грижи, без оглед колку изгледаат неважни за вас или за вашите соработници.

Г.10. Што да сторите ако ...

Што да направите ако детето:	
одбива да го заврши прашалникот (одбележи "не" кај одобрение од детето)?	<информации специфични за земјата – потребен е договор со училиштето >
бара да се комплетира прашалникот во училница, но родителот НЕ се согласил?	Врз основа на одговорите на NAB и CIAB.
разоткрива злоупотреба или запоставеност лично или во неговиот / нејзиниот анонимен прашалник?	Врз основа на одговорите на NAB и CIAB.
открива тешка злоупотреба, но бара од истражувачот да не каже никому?	Врз основа на одговорите на NAB и CIAB. Не ветувајте дека ќе чувате тајни, посебно во случај да сте обврзани да го пријавите делото.
Што да правите ако наставникот:	
инсистира да биде присутен во училницата за време на проектот	Кажете му на учтив но одлучен начин: "Жалам, но не е дозволено присуство во училницата за никого, освен за истражувачите и учениците" . Ако тој / таа инсистира упатете ја / го на директорот на училиштето (доколку е така договорено со него / неа толку) и / или на вашиот локален координатор.
ги замолува истражувачите да му го / ја дадат прашалникот да го прочита или да го чува?	Кажете му/ и: "Жалам, но ова не е дозволено" .
изразува негативен став во однос на темата, кон истражувањето или кон истражувачите	Ако морате да му / и одговорите, речете учтиво нешто неутрално од типот: "во повеќето земји, ова е важно прашање" или "за некои луѓе ова е важно прашање"

<p>Се жали дека таа / тој не била / бил информиран/а за истражувањето?</p>	<p>"Жал ми е. Веројатно сте во право, но писмо е испратено на училиште од <име на тело, на пример, Министерството за образование>; ние, исто така, испративме писмо со информации до директорот на училиштето и Здружението на наставниците "</p>
<p>открива случај (или сомнение) за злоупотреба и запоставување, дома или на училиште?</p>	<p>Обидете се да добиете колку што е можно повеќе информации во врска со детето и за видот на злоупотребата (во случај да мора да се направи извештај). Ако наставниците имаат обврска согласно законот, да пријавуваат случаи на злоупотреба и запоставување, информирајте ги за тоа, и обидете се да разберете кои се причините (доколку ги има) кои него / неа ги прават неодлучни да продолжат со извештајот. Обидете се да се разбере дали тој / таа има намера да го пријави случајот. Во секој случај, истражувачот треба да го пријави овој случај на дневните состаноци за супервизија за да се разговара за нив со локалниот координатор.</p>
<p>открива случај на злоупотреба и запоставување, но сака да ја задржи својата анонимност?</p>	<p>Постапи како што е опишано погоре Ако случајот е додатно поткрепен (на пример, детето исто така ве известува за тоа), може да се продолжи со извештајот без да се открие името на наставникот.</p>
<p>Што да сторите ако родителот:</p>	
<p>Го повика истражувачот, за да се пожали на содржината на некои прашања?</p>	<p>Обидете се да утврдите што е точно жалбата на родителите. Информирај го /ја дека проблемот на злоупотреба и запоставување на деца е сериозен проблем во целиот свет, кој предизвикува сериозни последици по физичкото и менталното здравје на многу деца кои се злоупотребени и / или запоставени. Можете, исто така, да им објасните на родителите дека сите деца (вклучувајќи ги и нивните) можат да имаат корист од таков тип на истражувања, бидејќи тие делуваат како превенција и се порака со која им помагаме на децата да разберат дека тие немаат од што да се срачат ако такво искуство им се случува и ним, дека тоа е прашање за кое што се разговара во нивното семејство и во нивното училиште. Тоа, исто така, им помога на децата да ги разберат можностите за реагирање (она што тие може да сторат), доколку тие би доживеале вакво несреќно искуство: од кого треба да побараат помош доколку вакво нешто се случи? Ако родителот и понатаму е незадоволен или му / и треба дополнително објаснување кое вие не сте во можност да го обезбедите, учтиво упатете го / ја до локалниот координатор и / или до Научниот координатор обезбедувајќи му /и нивните детали за контакт.</p>

АНЕКСИ

Анекс 1: Мозни барања од учесниците и стандардизирани одговори

Следните прашања можат да бидат прашани од учесниците(родителите и децата).Подолу се понудени **стандардни одговори** на некои од прашањата што да ги добиете.⁶ Треба да се запознаете со нив и со целата процедура на проектот, такашто ќе можете со доверба да одговорите на секое прашање што учесникот може да го има.

Ако не е поинаку одредено, одговорите кои се понудени подолу одговараат и за децата и за родителите и при двата начини на собирање на податоците(самопополнувачки прашалници или интервју). За неочекувани прашања не измислувајте свој одговорите: само забележете го прашањето за да се разгледа при состанокот за супервизија.

 Кој го спроведув ова истражување (или изразување на сомничавост во врска со партнерска организација или на целите на студијата)?

Оваа студија е спроведена од страна на Клиниката за психијатрија, Медицински факултет Скопје.. Во истата студија се спроведува во исто време во 9 балкански земји (Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Р. Македонија, Грција, Романија, Србија и Турција). Сите овие земји работат заедно со цел да се разберат подобро проблемите кои влијаат на физичко и психичко здравје на децата, како и проблемите со кои родителите може да се соочи во текот на воспитувањето на своите деца.

Секој истражувач, исто така, ќе го носи со него / неа за верификација писмото, со кое ќе покаже својата врска со организацијата која го спроведува истражувањето, како и лична карта, специјално дизајнирана за таа намена. Ова писмо може да се покаже на било кое лице што е колебливо или сомнително.Исто така може да се покаже и одобрувањето на студијата од страна Европската комисија и на локалните власти (на пример, Министерството за образование) .

 Кој е спонзор на оваа студија?

Студијата е ко-финансирана од страна на Европската комисија за 7-та Рамковна програма и презентација на партнерските организации (имено, за Р.Македонија, Клиниката за психијатрија.

 Дали ќе го користите моето име? Како можам да бидам сигурен дека ќе ја задржи доверливоста?

Родители	Деца
Вашето име не се појавува никаде на прашалникот. Ние сме заинтересирани само за комбинирање на одговорите на сите родители и учеството на нивните деца во студијата. Индивидуалните реакции нема да	Вашето име не се појавува никаде на прашалникот. Ние сме заинтересирани само за комбинирање на одговорите на

бидат пријавени. Сите истражувачи кои работат на ова истражување се посебно обучени за доверливост на прашањата и ние сме должни да следиме некои чекори, кои се развиени за да се осигура дека информациите обезбедени од страна на секој учесник се доверливи. Никој нема да биде информиран за вашите одговори / она што ќе ми се каже, освен во случај кога животот на некој е во опасност или ако сакате да побарате да зборувате со некој друг за нешто.

сите деца кои ќе го завршат овој прашалник /или ќе разговараме со нив. Сите истражувачите се посебно обучени за тоа. Никој никогаш нема да биде информиран за вашите одговори / она што ќе ми се каже, освен во случај кога животот на некој е во опасност, или ако сакате да зборувате со некој друг за нешто.

Што ќе се случи ако не сакам да учествувам или ако сакам да прекинам подоцна?

Родители	Деца
<p>Ништо! Вие не сте должни да учествувате. Сепак, се надеваме дека вие би сакале да учествувате, затоа што тоа е многу важно за нас, за да го дознаеме мислењето на што е можно поголем број родители и деца. Вашите и одговорите на вашето дете ќе ни помогне да се идентификуваат каков вид на услуги ќе бидат корисни за семејствата и децата во нашата земја и / или вашата заедница. Понатаму, би сакал да ве потсетам дека вие може да одбиете да одговорите на секое прашање што не сакате да го одговорите, или га го прекинете интервјутото / прекинете пополнувањето на прашалникот во кој било момент, а истото важи и за вашето дете.</p>	<p>Ништо! Вие не мора да учествувате. Сепак, се надеваме дека вие би сакале да учествувате, затоа што е многу важно за нас да го дознаеме мислењето на што е можно поголем број деца. Одговорите од сите деца ќе ни помогнат да откриеме каков вид на услуги ќе бидат корисни за децата во нашата земја и / или за заедницата. Понатаму, би сакал/а да ве потсетам дека вие не мора да одговарате на сите прашања на кои не сакате да одговорите или може да го прекинете интервјутото / или пополнувањето на прашалникот во кој било момент.</p>

Колку долго ќе трае ова?

Самополнување на прашалниците

Родители	Деца
<p>Обично трае 45; времето се разликува од личност до личност и зависи од тоа колку вие сакате да пишувате..</p>	<p>Обично трае 45; времето се разликува од личност до личност и зависи од тоа колку вие сакате да пишувате..</p>

Интервју

Родители	Деца
<p>Обично трае 50 мин [средното време се одредува врз основа на времетраењето на замисленото интервју со родителите во рамките на обврските после работилницата]; времето зависи од личност до личност и од тоа колку вие сакате да ни</p>	<p>Обично трае 50 мин [средното време се одредува врз основа на времетраењето на замисленото интервју со децата на иста возраст во рамките на обврските после работилницата]; времето зависи од личност до личност и од тоа колку вие сакате да ни</p>

 Дали вие ќе го имате моето име/адреса/телефон?

Самопополнување на прашалникот

Родители	Деца
<p>Министерството за образование ни даде листа на сите училишта во Р.Македонија. Ние случајно го избравме ова училиште. Ние сме заинтересирани не само за мислењето на децата, туку и за мислењето на нивните родители. Ние не го знаеме (не треба да го знаеме) вашето име и името на вашето дете.</p>	<p>Министерството за образование ни даде листа на сите училишта во Р.Македонија. Ние случајно избравме вашето училиште да учествува во оваа студија. Така ние дојдовме до вас. Ние не го знаеме (не треба да го знаеме) вашето име</p>

Интервју

Родители	Дете
<p>Нашата студија е спроведена на децата кои посетуваат училиште, но исто така и за децата кои имаат се надвор од училиштето-и нивните родители. Во училиштето каде одело вашето дете ни ги дадоа вашите детали за контакт, со цел да се спроведе интервју со вашето дете и со еден од родителите на детето / старателите. Така дојдовме со вас и не ни треба твоето полно име. Единствената причина што ги баравме вашите детали за контакт беше со цел да Ве контактираме и поканиме да учествуваат во нашата студија. (одговорот погоре може да се измени, според начинот на кој ќе се добие пристап до децата кои се надвор од училиштата)</p>	<p>Нашата студија е спроведена со децата кои посетуваат но исто така и со децата кои се надвор од училиште. Во училиштето кое го посетувале порани ни дадоа детали за контакт со вашите родители, со цел да земе интервју од вас и со еден од вашите родители / старатели. Така дојдовме со вас и не ни треба твоето полно име. Единствената причина поради која ги баравме контакт деталите беше да Ве контактираме и да Ве покани да учествувате во нашата студија. (одговорот погоре измени го, според начинот на кој ќе се добие пристап до децата кои го напуштиле училиштето)</p>

 Што ќе ме прашате? / Што е предмет на оваа студија? / Зошто ја спроведувате оваа студија?

Ние сме заинтересирани да ги регистрираме сите проблеми со кои родителите и децата може да се сретнат во рамките на нивната врска, на методите кои тие ги изнаоѓаат за решавање на проблемите, како и ефикасноста на овие методи. Ние исто така сме заинтересирани за истражување на неколку прашања поврзани со здравјето и ментално здравје на деца, во контекст на нивното семејство. Вашите одговори и одговорот на вашето дете / родител ќе ни помогнат да дознаеме каков вид на услуги може да бидат корисни за семејството и децата.

 Како/Зошто ме одбравте мене/моето дете?

Самопополнувачки прашалник	Интервју
<p>Ние случајно избравме некои основни/средни училишта од вкупниот број на училишта во Р.Македонија Родители: Училиштето каде вашата ќерка / син учат беше избрано во нашиот примерок, и сите деца во неговиот / нејзиниот училиштен центар (и нивните родители) се поканети да учествуваат во нашата студија. Деца: Вашето училиште беше избрана во нашиот примерок и тоа е начинот на кој ние стигнавме во вашата училишница.</p>	<p>Единствениот критериум што ја користат за да дојдеме до вас е дека сакаме да го слушнеме мислењето на децата не само од децата кои посетуваат и нивни родители, но исто така и од децата кои се надвор од училиштето, како и мислење на нивните родители.</p>

Дали оваа студија се спроведува во цела земја или само во овој регион/град/ село?

Оваа студија се спроведува во цела земја истовремено и во уште 8 други балкански земји. Во нашата земја ние посетуваме 4 региони.

Дали вие сакате да откриете дали јас го злоставувам моето дете?

Нашата студија има за цел да ги истражи детските искуства дома. Особено сме заинтересирани за методите што родителите и децата ги користат за да комуницираат меѓу себе во однос на различни прашања и затоа сакаме да го испитаме и и родителите и децата. Меѓу тие прашања се вклучени прашања за воспитување/дисциплина на децата, што понекогаш навистина се случува, во врска со тоа што некои некои родители ги злоупотребуваат или запоставуваат децата

Дали ќе му ги поставите на моето дете истите прашања?

Ние ги прашуваме децата за истите прашања, но прашалникот не е идентична со вашиот. Покрај тоа, ќе бараме вашето дете да одговори за неговите / нејзините искуства со други деца на иста или различна возраст со него / неа.

Стандардните одговори кои вие мора да ги имате и да им ги дадете на учесниците во текот на собирањето на податоците, доколку тие побараат објаснување за:

Прашања за ICAST-CH (деца)	Одговор
Q. 5.2: Што се пост дипломски студии?	Студии што некој ги завршува после завршувањето на факултетот.
Q. 5_6: Што мислите под други роднини? Дали треба да ги ставиме нивните имиња?	Други роднини се лица кои се крвно поврзани со вас, како тетки, чичковци, братучеди и така натаму. Ве молиме да ги пишувате нивните имиња; немојте да пишувате имиња во прашалникот, така што може целосно да се задржи анонимноста
Q. 11, 12, 13а, 19А: Само луѓе од моето семејство кои живеат со мене во иста куќа или други роднини исто така?	Проверете само ако тоа е направено од човек кој живее во иста куќа со тебе, ако другите роднини кои живеат во друга куќа го направиле тоа, мора да се каже не
“Би сакал да кажеш нешто повеќе”: Дали е задолжително да се запише нешто тука?	Не. Само ако сакате да напишете нешто како на пр. кој ти го направил тоа тебе и како се случило, или ако сакаш да објасниш нешто.
Било кое прашање: Дете опишува нешто и ве прашува, “дали треба да го напишам тоа во ова прашање”?	Доколку, врз основа на погоре наведените одговори, не сте сигурни дали точниот одговор на прашањето е "ДА / НЕ", мора да се каже: " провери го тоа го разбераш", или "се обиде да го даде својот најдобар одговор"; но исто така може да се укаже на детето: "можете да го напишете тоа овде, во оваа област" Дали би сакал да кажеш повеќе "?

Прашања од ICAST-P (родители)	Одговор

Важна забелешка за истражувачите

Не заборавај дека не е дозволено да даваш одговори со свои зборови.

За секое прашање за кое нема стандарден одговор, треба да кажеш на учесникот: “Како што го разбираш” или “обиди се да одговориш најдобро што можеш”

Ве молиме, упатете ги вашиот истражувачите да ги запишуват сите прашања кои што децата и родителите ќе ги прашаат за време на нивните искуства во пост-работилница и пилот прибирањето на податоците (во текот на двете интервјуа и само-пополнети прашалници)

Развиените стандардизирани одговори ќе бидат користени од страна на истражувачите во секоја земја во текот на пилот-студии, каде што истражувачите ќе, го запишуваат секое прашање .

Анекс 2а: Формулар за известување-Самополнувачки прашалници (во училишта)

Име на првиот истражувач:		Име на вториот истражувач:			
Име на училиште & адреса:		Училища & Број на ученици во училища(по пол):			Момчиња: Девојчиња:
Дата & време:	____/____/____	Од: ____: ____ До: ____: ____	Кодови на дистрибуирани прашалници:		

ICAST-CH		ICAST – P	
Одбивања од децата да го пополнат прашалникот		Одбивања од родителите	
Колку?	Кој број на предмет?	Колку негативни согласности за нивно учество?	Причини (ако се споменати):
Причини (ако е споменато):			
Родителски согласности		Метод на собирање на податоци од ICAST-P	
Колку негативни согласности за учество на децата?	Колку согласности не се вратени?	☐ Самополнување ☐ Интервју: ☐ собирање од училиштето ☐ собирање со посета на родителите: _____	
Забелешки од прашалниците		Загубени родителски прашалници	
		Предмет бр.	Забелешки
ОТКРИЕНА/СОМНИТЕЛНА ЗЛОУПОТРЕБА(означи):		ЗАБЕЛЕШКИ:	

Анекс 2б: Формулар за извештај – Структурирано интервју

Име на интервјуерот:		Име на 2 истражувач:	
Дата & Време:	____/____/____	Од: ____:____ До: ____:____	Личноста која е интревјуирана: ☐ Родител ☐ Дете

А/А	Предмет бр.	Одбивање од родител(и)	Забелешки
1		☐ за учество на детето ☐ за учество на родителот Причини/забелешки Причини/забелешки	
2		☐ за учество на детето ☐ за учество на родителот Причини/забелешки Одбивање од дете Причини/забелешки	
3		☐ за учество на детето ☐ за учество на родителот Причини/забелешки Одбивање од дете Причини/забелешки	

Анекс 3а: Карти за интервју за родители

Пресечете ги картите –кога е потребно со ножици- и поделете ги на истражувачите. Затоа што скалите за одговор не се секогаш еднакви меѓу прашањата, на едната страна на картата стои кои броеви на прашања одговараат со исти скали.

- **Никогаш**

Вотекот на последната година(последните 12 месеци)

- **1-2 пати(еднаш или двапати годишно)**
 - **3 - 5 пати (неколку пати годишно)**
- **6 - 12пати (еднаш или двапати месечно)**
 - **13-50 (неколку пати месечно)**
 - **Повеќе од 50 пати**
- **Не во последната година но се случувало пред тоа**

Не сакам да одговорам

- Скоро сите
 - Повеќе од половина
 - Околу половина
 - Помалку од половина
- Скори никој/никој

Родител: Прашања 8-42а

Родител: Прашања 47 - 48

- Многу пати
- Понекогаш
- Еднаш или двапати
 - Никогаш

- Не се сеќавамг
- Не знам/не сакам да одговорам

- Не тоа никогаш не е корисно
- Повеќе пати не е корисно
 - Повеќе пати е корисно
- Да , тоа секогаш е корисно

Родител: Прашање 49 а-ј

Родител: Прашање 50

- Дискутирате/разговате со него/неа Не сте и/му ти давале храна, вода или сте ја/го заклучувале
- Му/и објаснуваат зошто нешто е добро или лошо Физички сте го/ја казнуваат(сте ја/го удирале, тепале)
- Му/и забрануваат нешто(пр. да користи компјутер Сте ја/го опоменувале за последиците од нејзиното/неговото однесување
ТВ, купување, спортски активности, цепарлак,
мобилен телефон)
- Го/ја наградувате со збор/го/ја пофалувате Сте викале на него/неа
- Му/и ветувате награди Сте поставувале правила заедно со не/него
- Го/ја споредувате со други деца Сте поставувале строги правила за него/ неа
- Се обидувате да го/ја убедите да направи нешто Сте поставувале постојани правила за него/неа
- Го/ја советуваат Сте го/ја советуваат онака како што се однесувате
- Престанувате да зборувате со него/неа (давајќи ми добар пример)
кога прави нешто што не е добро
- Оставате да ги трпи последиците од Друго(напиште што): _____
своите постапки за да научи од своите грешки _____
- Слушате што во објаснува
за своето однесување
- Друго(напиши што): _____

Родител: Прашање 45

Анекс 3б: Карти за интервју за деца

Пресечете ги картите –кога е потребно со ножици- и поделете ги на истражувачите. Затоа што скалите за одговор не се секогаш еднакви меѓу прашањата, на едната страна на картата стои кои броеви на прашања одговараат со исти скали.

Вашите родители се :

- Омажени
- Разведени/разделени
- Никогаш не се омажиле
- Вдовец/вдовица(едниот родител починат)

- Не сакам да одговорам

- **Не знам**

Нивото на образование на вашите родители:

- **Не одел во училиште**
- **Основно образование**
 - **Средно школо**
 - **Висока школа**
 - **Факултет**
- **Пост дипломски студии**

Дете :Прашање 5.1

Дете :Прашање 5.2

- Секогаш
- Обично
- Неколку пати
- Никогаш

- Никогаш

Вотекот на последната година(последните 12 месеци)

- 1-2 пати
- 3 - 5 пати
- 6 - 10 пати
- Повеќе од 10 пати

- Не во последната година но се случувало пред тоа

Не сакам да одговорам

Дете: Прашање 10.1 – 10.2

Дете: Прашања (11-14) & (18А – 46)

- **Да**
- **Не е сигурно**
- **Не**

- **Не во последната година но се случувало порано**

- **Да**
- **Не е сигурно**
- **Не**

- **Не во последната година но се случувало порано**

Дете (или девојче): Прашања (15а - 17)

Дете (или момче): Прашања (15а - 17)

☐ Дискутираат/разговаат со тебе дома	☐ Не ти давале храна, вода или те заклучувале
☐ Ми објаснуваат зошто нешто е добро или лошо	☐ Физички ме казнуваат(ме удираат, тепаат..)
☐ Ми забрануваат нешто(пр. да користам компјутер ТВ, купување, спортски активности, џепарлак, мобилен телефон)	☐ Ме опоменуваат за последиците од моето однесување
☐ Ме наградуваат со збор/ме пофалуваат	☐ Викаат/се караат на мене
☐ Ми ветуваат награди	☐ Поставуваат правила заедно со мене
☐ Ме споредуваат со други деца	☐ Поставуваат строги правила за мене
☐ Се обидуваат да ме убедат да направам нешто	☐ Поставуваат постојани правила за мене
☐ Ме советуваат	☐ Моите родители се однесуваат како што ме советуваат (давајќи ми добар пример)
☐ Престануваат да зборуваат со мене кога правам нешто што не е добро	☐ Друго(напиши што): _____
☐ Оставаат да ги трпам последиците од своите постапки за да научам од своите грешки	_____
☐ Слушаат што им објаснувам за моето однесување	
☐ Друго(напиши што): _____	

Дете: Прашање 10.3

Анекс 4а: Модифициран ICAST-CH самопополнувачки прашалник

Анекс 4b: Модифициран ICAST-P самопополнувачки прашалник